ÑAPA

Weekendbijlage
van dagblad Amigoe

zaterdag 7 september 2013

SOCIAAL
'Vijfkamp gouden formule' 3

CULTUUR
Kunst kent vele gezichten 6

IN BEDRIJF
Maatschappelijk verantwoord ondernemen 5

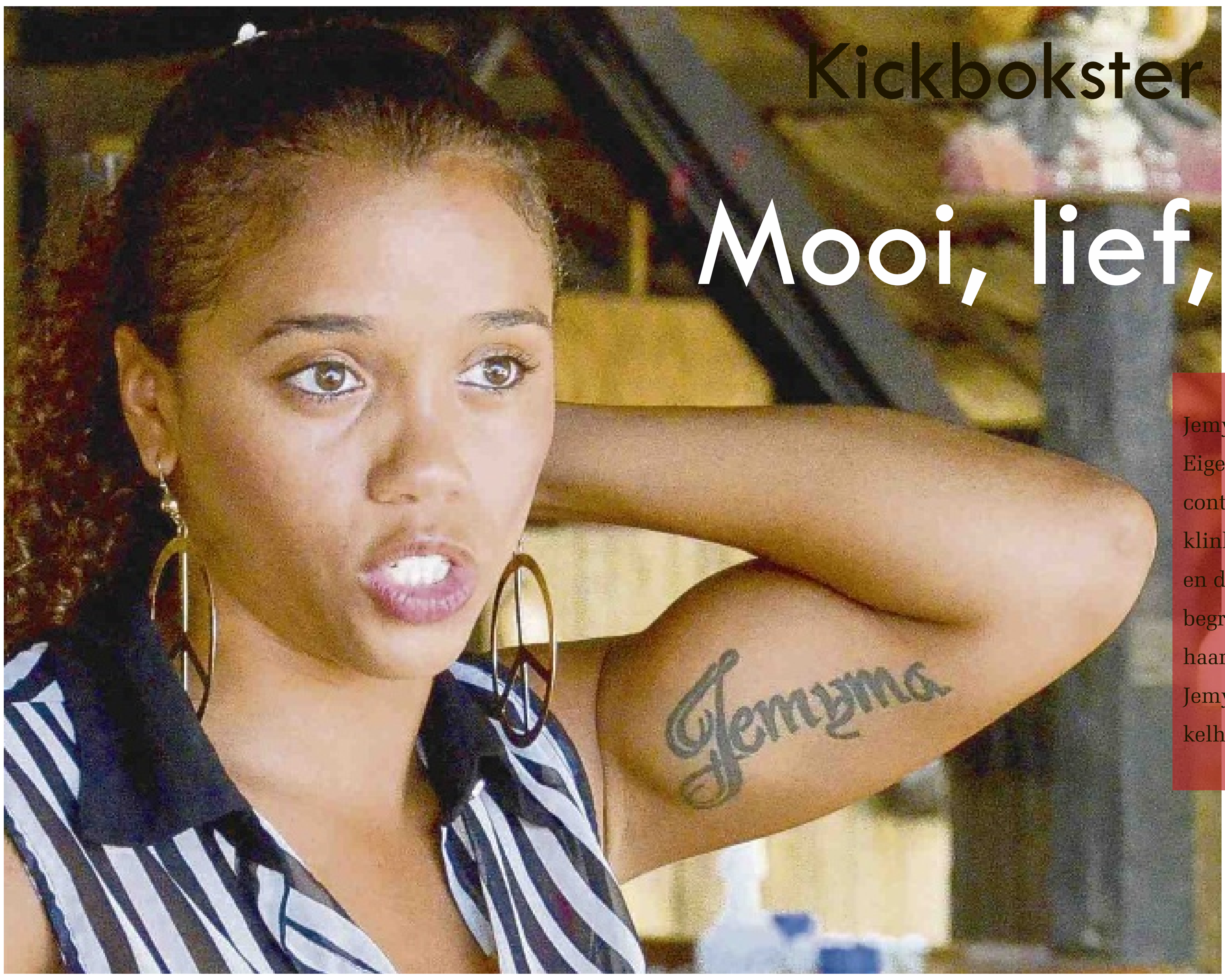

Kickbokster Jemyma Betrian

Mooi, lief, bikkelhard

Jemyma Betrian. De naam doet bij velen een belletje rinkelen. Eigenlijk is dat niet genoeg. Als je Nederlands, Europees, Intercontinentaal én tweevoudig Wereldkampioen bent, moet je naam klinken als een klok. Dan moeten de deuren voor je openzwaaien en de mensen je met een glimlach en spreekwoordelijke buiging begroeten. Daar maakt haar zus zich nu sterk voor. Jemyma staat haar mannetje in de ring, haar oudere zus Bethany daarbuiten. Jemyma Betrian, 's werelds beste kickbokster. Mooi, lief en bikkelhard.

Tekst: Jeroen Baldwin Foto's: Ken Wong

Meer dan ze zichzelf realiseert herbergt Jemyma Batrian vele kwaliteiten en dat pleit dan weer voor haar. Niks geen kapsones, niks verwaand, niks onbenaderbaar. Buiten de ring is ze het spreekwoordelijke mooie, lieve buurmeisje dat we ons allemaal wensen. Kijk naar haar, praat met haar en je kunt je niet voorstellen dat ze in de ring een bikkelharde, nietsontziende, meedgenloze vechtster is. Twee werelden, twee persoonlijkheden, dat is Jemyma Betrian.

We laten het woord Curaçao vallen en haar ogen beginnen te schitteren. "Curaçao is mijn eilandje. Daar ben ik geboren en daar ben ik heel trots op. Veel weet ik niet meer van vroeger. Ik ging op mijn 5e naar Nederland. Mijn vader verkoos op een gegeven moment om met ons naar Nederland te gaan, voor een betere toekomst. We gingen in Nijmegen wonen. Daar woon ik nog steeds. Ik vind het daar prettig. Lekker rustig."

Die rustige omgeving had niet de verwachte invloed op haar. "Ik was een vrij druk kind", vertelt ze. "Mijn moeder had heel wat met me te stellen. Ik wilde van alles, vooral om mijn energie kwijt te kunnen. Ik rommelde wat op straat en dat vond ma vreselijk. Dus werd ik op sport gezet. Ik heb gevoetbald, gehonkbald ook nog, beetje geturnd, gedanst. Maar uiteindelijk ben ik gaan kickboksen. Dat kwam zo. Ik was nogal stoeierig en mijn ooms moesten er vaak aan geloven. Ze vonden me sterk en zij kwamen met het idee van vechtsport. Zo begon ik op mijn 14e met kickboksen."

Zus Bethany vond het een goed idee. "Nou ja, wij zagen ook dat het een druk meisje was, dus we waren benieuwd hoe ze erop zou reageren. Het pakte heel goed uit. Ze kon haar energie echt kwijt in dat kickboksen. Gaandeweg zagen we ook dat ze talent had en dus stimuleerden we haar om te proberen zo ver mogelijk te komen."

Bont en blauw

Betrian begon bij een kickboksschool in Hatert, op zo'n vier minuutjes van haar huis. "Drie jaar heb ik daar getraind, tot ik B-klasse werd", blikt ze terug. "Ik mocht meedoen aan wedstrijden in Turkije, Thailand en toen ik daarvan terugkwam, wist ik dat er meer in me zat. Ik besefte tevens dat ik op zoek moest naar een andere trainer. Iemand die me op een hoger niveau kon brengen. Dat werd Fred Royers in Arnhem, want dat is de beste in Gelderland. Bij hem train ik nu al vijf jaar."

Betrian: "Ik kwam in een groepje van zo'n 15 à 20 man terecht", herinnert ze zich. "Die jongens waren goed en tijdens de eerste trainingen kreeg ik veel klappen. Ik werd natuurlijk getest, maar ik liet me niet wegjagen, al kwam ik soms bont en blauw geslagen thuis en dan zei mijn moeder 'is dit wat je wilt?' Dan antwoordde ik: 'Maar daar word je beter van, ma!' En dat was ook zo, ik merkte het."

"Ik had al vrij snel een doel", vervolgt ze. "Ik kwam niet om in elkaar geslagen te worden. Maar ik wist dat ik beter zou worden. Kijk iedereen droomt ervan om in Amerika, Japan en Thailand te vechten. Ik wist dat ik dat kon bereiken."

In Arnhem werd ze onder Royers snel beter, slimmer en sterker. "Ik leerde direct wat 'een plan B' is. Ik leerde vechten met een idee en ik leerde ook dat ik mijn coach blind kon vertrouwen. Hij weet altijd binnen een paar seconden wat ik in een bepaalde situatie moet doen."

Jemyma Betrian werd tweemaal Nederlands kampioen, Europees kampioen, Intercontinentaal kampioen en tweemaal Wereldkampioen. Daarmee riep ze de problemen ongewild over zich af. "Het is waar", glimlacht ze. "Ik merkte het al toen ik Nederlands kampioen werd. Niemand wilde nog tegen me vechten. Dat probleem heb ik nu in mondiaal opzicht. Ja, er zijn nog wel vrouwen die tegen me willen vechten, maar dan bedienen ze zich van bepaalde trucs. Dames die bijvoorbeeld zes kilo afvallen om in mijn gewichtsklasse terecht te kunnen komen. Zo ben ik wel eens neergegaan, hoor. Het meisje dat me tegen het canvas sloeg, kwam van de zestig kilo af naar de vijftig om tegen mij te kunnen vechten. Bij de weging zorgde ze ervoor dat ze in mijn gewichtsklasse zat, maar al de dag na de weging zat ze alweer op haar eigen niveau. Dan ben je hongerig en dus gretig. Stond ik daar met mijn 53 kilo tegen iemand van 60 kilo. Dat scheelt wel! Maar oké, in dat geval stond ik op en won de partij alsnog."

Zelf zou ze zoiets nooit doen, zegt ze. "Nee, ik vind, het moet wel leuk blijven. Ik heb geen zin om me te gaan uithongeren om tegen een meisje uit een lagere gewichtsklasse te vechten. Dat vind ik niks."

Junkfood

Betrian traint vaak, maar nooit langdurig. "Klopt, ik train maar een uur per dag, maximaal. Dat snapt niemand. Hoe kan je wereldkampioen worden met maar één uurtje trainen per dag? Maar... als ik train, dan train ik ook echt. Dan knal ik. Geef ik alles. Soms ga ik kruipend de zaal uit. Dan mat ik me zo enorm af dat ik geen pap meer kan zeggen! Kijk, als je langer traint, ga je ook je conditie verdelen. Dat is niet nodig."

Voor de mannen moet het vreemd zijn om tegen een vrouw te vechten, zou je denken. Betrian lacht. "Ach, ze kunnen zich eventjes inhouden, maar als ze een flinke klap krijgen, dan denken ze 'okeeee, zo gaat dat dus' en dan gaan ze er ook vol in. Mijn trainer staat er dan wel bij dat het gecontroleerd blijft. Niet dat ze mijn kop eraf rausen, ha ha."

Verder leeft ze als een topsporter. "Uitgaan? Doe ik vrijwel nooit. Ik eet heel gezond, maar af en toe ook best junkfood. Ik maak mezelf niet gek. Ik neem verder geen supplementen, shakes of pilletjes. En gezond eten kost ook geld. Ik stop mijn geld in meer fruit, groenten, vis, vlees. En dan goed spul. Maar geen supplementen."

Beeldvorming

Betrian doet aan kickboksen omdat ze het leuk vindt, nog steeds. "Ja, ik ben een liefhebber", stelt ze. "Je moet het ook wel om die reden doen, want rijk word je er niet van. Sterker nog, je verdient geen moer. Wat dat betreft kan ik beter gaan werken. Natuurlijk zou het fijn zijn als ik er wat mee zou kunnen verdienen, maar in dat opzicht kan ik alleen maar hopen dat ik een keer een grote sponsor krijg. Die zegt: 'Jemyma, kies je weg en wees een voorbeeld'. Maar sponsors liggen niet voor het oprapen. Het probleem is dat men kickboksen als een agressieve sport ziet. Dat is jammer. Ik snap het wel, het komt door de beeldvorming. Doordat kickboksers verkeerde dingen doen en daarmee in de media komen. Zoals het gedoe rond Badr Hari. Ik weet niet wat ervan waar is, maar het beschadigt het imago van de kickbokssport en indirect ben ik daar dan ook een slachtoffer van. Dat vind ik vreselijk want ik doe alleen maar positieve dingen."

Over beeldvorming gesproken. Hoe kijken vrouwen naar Jemyma Betrian? De vraag verrast haar. "Hoe vrouwen naar me kijken? Dat weet ik eigenlijk niet. Ik let er niet zo op. Ik kijk altijd maar wat voor me uit, want ik wil niet verwaand overkomen. Mannen? Tja... Ze proberen me weleens te versieren, maar ik ga er niet op in. Ik hoef dat niet. Ik heb al een vriend, al heel erg lang. Sommigen zeggen 'ik hoop dat ik je man kan worden', maar dan zeg ik: 'Dat gaat niet gebeuren'."

De Curaçaose leeft in een kleine kring, zegt ze. "Ik wil alleen mensen om me heen die ik vertrouw. Mijn vriend is niet alleen mijn vriend, maar ook mijn vriendin, als je begrijpt wat ik bedoel. Dan heb je mijn zus, mijn broer, mijn ouders en mijn trainer. Dat is het wel. Mijn moeder moet wél altijd mee naar mijn gevechten. Dat moet. Laatst kon ze er een keer echt niet bij zijn, toen heb ik mijn trainer opgedragen tijdens het gevecht zo te schreeuwen als mijn moeder", zegt ze lachend.

Haar zus, Bethany, heeft het weleens geprobeerd, dat kickboksen. "Jemyma vind dat ik goed kan stoten, maar ik heb niet haar kracht", zegt ze. "Bij mij buigt alles om. En ik heb ook snel pijn. En als ze mij pijn doen, dan ga ik bijten en haren trekken." Jemyma: "Ja, je moet inderdaad onder alle omstandigheden cool blijven, hoe hard de klappen ook zijn. Als je wild wordt, dan loop je juist tegen de beslissende klap op. Daarom moet je je blijven concentreren."

Bethany maakt zich op een andere manier sterk voor haar zus. Ze begeleidt Jemyma sinds Gregory Elias haar vaste sponsor is. "Jemyma vroeg me op een zeker moment of ik haar niet met wat zaken kon helpen. Zo is het eigenlijk begonnen. Nu is het zo dat ik in alle zakelijke dingetjes het eindoordeel heb. Alles loopt nu via mij en dat vindt Jemyma fijn. Nu zijn we aan het kijken hoe we Jemyma het beste kunnen promoten, zonder dat het uit de klauwen giert, want sport blijft natuurlijk het belangrijkste. Dat is de basis en daar moet ze mee bezig zijn. Ik doe de andere dingen. Er zijn steeds meer mensen die iets met Jemyma willen op promotioneel vlak. Dat doen ze natuurlijk voor zichzelf, maar Jemyma moet er ook beter van worden. Dat lijkt me logisch. Jemyma is heel bescheiden, heel rustig. Ze is mooi, heeft een heel zachte uitstraling en ze doet een sport die je misschien niet bij haar zou verwachten. Zo is ze een prachtig 'product' als je het zo mag noemen. Dat mogen we best meer exploiteren en daar zijn we nu mee bezig."

Jemyma is er blij mee. Al vindt ze het zelf niet zo, al dat gedoe met make-up, kleding en grote oorbellen. "Maar het hoort er wel bij als je die keuze gemaakt hebt", zegt Bethany. "Dus ze doet het wel, al moet ik haar af en toe aansporen. Ze houdt ervan om bijvoorbeeld in van die trainingsbroeken en een simpel shirtje rond te lopen. Haren helemaal in de war... Op een gegeven moment grepen haar vriend en ik in. Dat ging zo niet langer. Als we haar nu nog een keer zo zien, dan..."

"Krijg ik een boete", vult Jemyma aan. "Ach, het kon me allemaal niets schelen. Ik train zes dagen in de week. Daar leef ik voor. En na de training ben ik moe, dus waarom dan een hoop moeite? Maar ik begrijp heel goed waar ze met me heen willen. Ik heb een talent en daar moet ik wat mee doen. Dat doe ik ook, maar ik mag er best beter van worden. Waarom niet? Ik help er anderen toch ook mee?"

Zie ook pagina 11 van de Amigoe van vandaag voor een artikel over Jemyma Betrian en haar uitstapje naar de bokssport: 'De Olympische zeepbel'

"Ik merkte het al toen ik Nederlands kampioen werd. Niemand wilde nog tegen me vechten"

ÑAPA 2013
Nr. 34

INHOUD

Mooi, lief, bikkelhard 1

Idolen op Curçao North Sea Jazz 2

'Vijfkamp gouden formule' 3

Gezondheid 4

Herinneringen aan markante zaken 5

Cultuur 6

Literatuur 7

Varia Puzzels 8

Eten & drinken 9

Business Columns 10

Maatschappelijk verantwoord ondernemen 11

Business Rubrieken 12

Colofon

BLADMANAGER
Linda van Eekeres

EINDREDACTEUR
Hans Vaders

ADVERTENTIES
Marloes Tak

VORMGEVING
Wendela Ataliede
Linda van Eekeres
Sarah Kuiper

Aan deze Ñapa werkten mee:
Marja Berk
Monique Casimiri
Odette Doest
Verele Ghering
Louis Hilgers
Erik van Kampen
Brede Kristensen
Shakti-Aroena Lakhi
Judice Ledeboer
Roxanne Martha
Bea Moedt
Wouter Mol
Milangela Plaate
Edsel Sambo
Victorine Stille
Marcel Truyens
William ten Veen
May Voges
Mineke de Vries
Miriam de Windt
Ken Wong

Ñapa is een publicatie van:
Uitgeverij Amigoe NV
Scherpenheuvel z/n
Curaçao
Tips voor de redactie?
Bel 736-9050
Email napa@amigoe.com
Adverteren?
Bel Marloes Tak
736-9050 / 516-7377
advertentienapa@amigoe.com

Uitgelicht

Idolen op Curaçao North Sea Jazz

Het Curaçao North Sea Jazz Festival bracht wederom een keur aan beroemde artiesten die in hun eentje al stadions vol spelen, en dat op ons kleine eiland. Ook is de sfeer altijd top en lijkt het of deze mondiale idolen zich allemaal tot het uiterste geven op dit festival en het zelf ook leuk vinden om hier te staan. De bezoekers moesten dan wel diep in de buidel tasten, maar daarvoor kregen zij ook de kans om vele artiesten te zien optreden, waaronder Diana Ross, Paul Anka, Toto, Herbie Hancock, Los Lobos, Marc Anthony, Erykah Baduh en Gladys Knight. Klapper was het concert van Prince, die eigenlijk helemaal niet zou spelen tot Usher afzegde. Hij gaf een, zelfs voor zijn doen, legendarisch concert dat ruim een uur langer duurde dan gepland. Het is uitkijken naar de line-up van volgend jaar.

Foto's: oa Bea Moedt en Edsel Sambo

Foto van de week

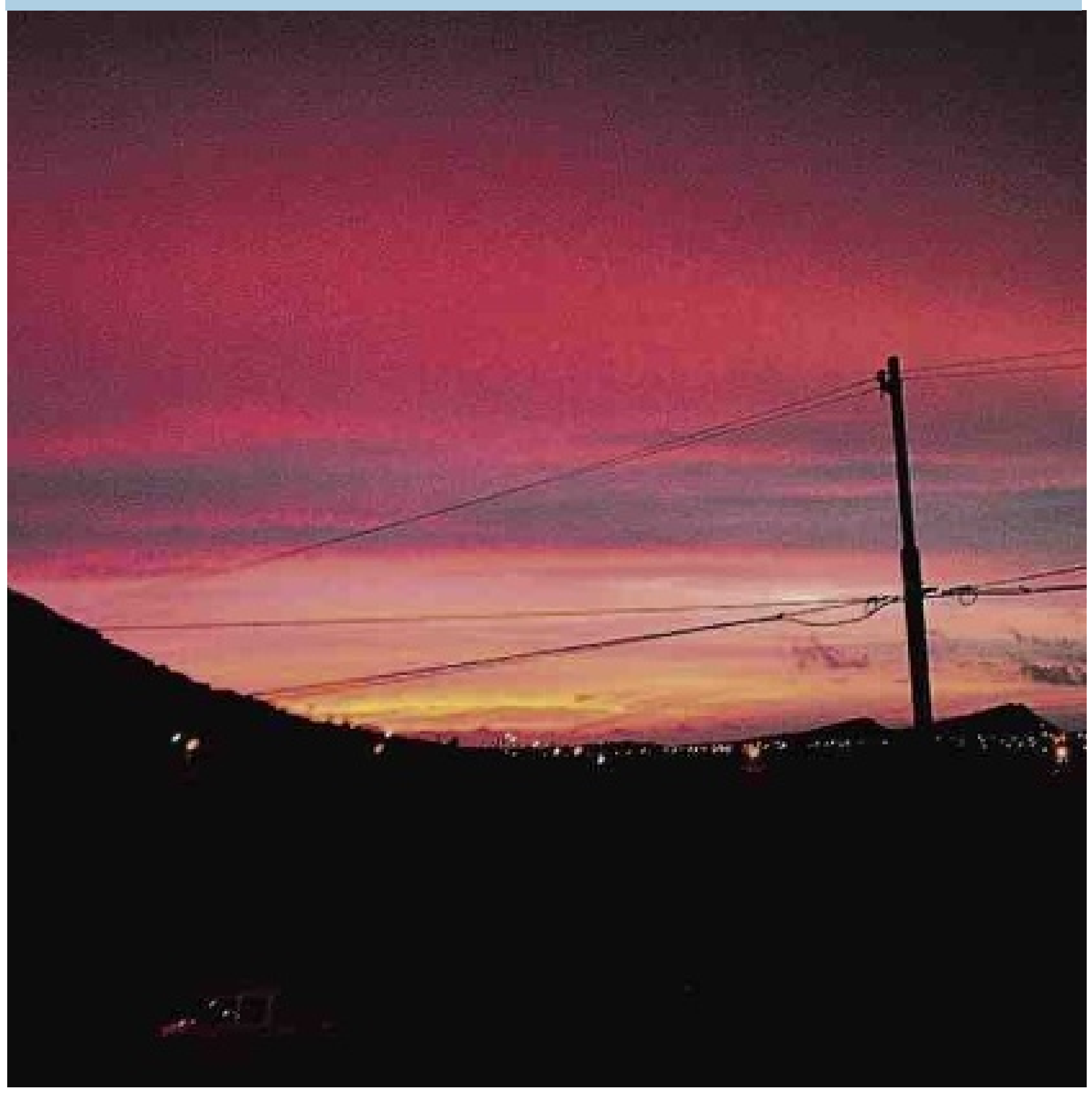

Toen het van de week zo onweerde, op 2 september, maakte Uriel N. Symor van UNS Productions deze foto van de zonsondergang. Hoewel de lucht donker was, kleurde deze prachtig in een bijzondere tint van rood.

Heeft u een mooie foto? Stuur hem naar napa@amigoe.com

Thuis

'Flip flops'

Monique Casimiri

'Welke schoenen zal ik meenemen?', vraag ik als ik onze koffer inpak. 'Minder dan de vorige keer', hoor ik terugroepen. Ik kijk naar de zes paar schoenen die klaar liggen en schuif één paar onder het bed. Eén paar nette schoenen, je weet nooit waar je terecht komt en voor de rest vooral schoenen die overal bij kunnen. Met andere woorden, flip flops en flatjes. Schoenen die gemakkelijk aan en uit gaan. Even naar het strand is geen probleem, je schopt de schoenen snel uit, schudt het zand eruit en trekt ze weer aan. Met de slippers helemaal geen probleem. Slippers staan leuk onder een korte broek, onder een lange broek, onder een rokje, jurk, ga maar door. En tegenwoordig zijn ze nog leuk ook, met de nodige blingbling zijn het echte eye-catchers.

De eerste vakantie met mijn man was in Europa. We gingen naar Oostenrijk. We hadden een grote bus, dus de vraag over welke schoenen ik mee zou nemen was er niet. Ik kon ze allemaal wel meenemen, plek genoeg. Als kind was ik ooit weleens in Oostenrijk geweest en ik kon me vooral de camping herinneren en de bergen. We hebben er één beklommen, op begaanbare paden. Aan het einde van de tocht kregen we als beloning een stempel. Bij zes stempels zouden we een speldje krijgen, dus dat werd een doel, maar om die andere vijf stempels te krijgen moest je ook nog vijf andere bergen beklimmen en dat was een minder haalbaar doel. Die andere bergen hebben we per auto 'beklommen'. Pas vlak voor de top liepen we enigszins hijgend de berghut binnen om een nieuw stempel te ontvangen. Het speldje heb ik niet meer. Of dat te maken heeft met enige onvoldoening weet ik niet. Waarschijnlijk door alle verhuizingen gewoon kwijtgeraakt.

Ook die vakantie gingen we een berg beklimmen. Ik kom de tent uit met mijn flatjes aan, blote voeten erin en een korte broek aan. Mijn man komt de tent uit en heeft zware bergschoenen aan, dikke sokken en een stevige broek. De berg heeft even moeten wachten. We zijn eerst het dorpje ingereden om voor mij echte bergschoenen te kopen, want een berg beklim je niet op flatjes. Mijn verweer over Curaçao en de Christoffelberg op slippers mocht niet baten. Ik moest stevige schoenen aan.

Nu heb ik de hele vakantie slippers gedragen. Ik heb op die slippers alles gedaan, de Tafelberg beklommen, door de kunuku gelopen, bij de St. Jorisbaai door de mondi gewandeld. Zoals een echte Antilliaanse betaamt. Af en toe even stoppen om een pika uit de zool te trekken om daarna weer door te lopen. Mijn man probeerde nu deze gewoonte over te nemen en heeft ook veel op slippers gelopen, maar die pika's, daar kon hij niet aan wennen. En hoewel geen berg voor hem te hoog is, was het ongelijke stoepje bij de Grotten van Hato net een tree te hoog. Het vloeken ging hem steeds beter af in het Papiaments, nu het lopen op slippers nog. Op mijn vraag of we de Christoffel nog gingen beklimmen kreeg ik geen antwoord meer.

40 Jaar JSC

Vijfkamp gouden formule

Morgen, 8 september, wordt het een bijzondere dag voor de JSC, de Jeugd Sportcentrale Curaçao. Dan wordt er een speciale wandelmars gelopen ter inluiding van het 40-jarig bestaan van de JSC-Vijfkamp. Voor hen die niet weten wat de JSC voor het eiland betekent, keren we even terug naar de geschiedenis.

Tekst: Marja Berk Foto's: JSC

De Veerisberg.

Het was op 19 augustus 1939 dat pater De Bruyn de Katholieke Sport Centrale oprichtte met als doel de jeugd uit Otrobanda in hun vrije tijd bezig te houden met alle toen beoefende takken van sport. Pater De Bruyn stond bekend als een invloedrijk en notoir 'bedelaar'. Vanuit deze hoedanigheid kreeg hij van het gouvernement op het Rif een stuk terrein ter beschikking voor sportdoeleinden. Een mooi initiatief. Na vele ups en downs, mede veroorzaakt door een groot verloop in bestuursleden, werd tijdens de algemene ledenvergadering van 27 februari 1962 besloten de KSC om te zetten in een stichting, het huidige JSC.
Niet alleen de katholieke jeugd, maar alle scholen en verenigingen konden vanaf dat moment deelnemen aan de activiteiten. In diezelfde periode had de overheid een afdeling in het leven geroepen die de beoefening van schoolsport diende te stimuleren. De JSC werkte in het begin met deze instantie samen, waarbij de organisatie in handen van de JSC lag en genoemde instantie (L.O.S.) door middel van het verschaffen van bekers en medailles een aandeel had in de totstandkoming van een en ander. Echter, gaandeweg bemerkten de organisatoren van de JSC dat de eilandelijke instantie alles naar zich toe wilde trekken. De JSC bezon zich op de situatie en nam het besluit om een andere koers te varen. De Vijfkamp werd in het leven geroepen, om aan een groter aantal kinderen de gelegenheid te geven mee te doen aan een sportevenement zonder dat daarbij topprestaties werden vereïst. Die eerste Vijfkamp werd op 28 oktober 1973 geïntroduceerd met 850 leerlingen van lagere scholen en daar komt het 40-jarig jubileum om de hoek kijken. Inmiddels nemen 2500 leerlingen deel aan de sportevenementen en daar zijn Johnny Tujeehut, Niels Augusta en Junice Augusta bijzonder trots op. De voorzitter, secretaris en tweede secretaris, in die volgorde, zijn al heel lang verbonden aan de sportcentrale en het enthousiasme van deze vrijwilligers wil maar niet afnemen. Met name Niels Augusta heeft zich terdege op het gesprek voorbereid in de vorm van brochures, kopieën van krantenartikelen, een flyer en zelfs buttons.
"In de loop der jaren is het concept van de Vijfkamp iets veranderd, maar vanaf het eerste moment is het een groot succes", vertelt hij. "Het lag in de bedoeling vijf verschillende sporten voor de kinderen te organiseren, waaronder zwemmen. Maar ondanks het feit dat we hier op een eiland leven, kunnen veel kinderen niet zwemmen. Dat geldt ook voor fietsen. Jammer, toch. Dus die sporten vielen af en werden vervangen door een ander sportief onderdeel."
Voorzitter Tujeehut vult hem aan: "Eigenlijk is ook de doelstelling iets veranderd en hebben we educatie over de natuur tijdens de evenementen geïntegreerd. We vinden het erg belangrijk dat kinderen tijdens de activiteiten leren over onze mooie natuur op Curaçao." Morgen wordt dus de viering van dat jubileum afgekuierd met een speciale fundraising, een wandelmars, die overigens geen deel uitmaakt van het reguliere jaarprogramma voor de scholen. Het is een open mars waar voormalige en toekomstige deelnemers welkom zijn, inclusief ouders en overige familieleden. De fundraising is bedoeld om alle leerlingen die meedoen aan de Vijfkamp in de gelegenheid te stellen de afsluiting mee te maken. Gebeurt dat dan niet? "Nee, bij de afsluiting waren altijd alleen het schoolbestuur en de docenten aanwezig. Zij nemen de diploma's en medailles voor de kinderen in ontvangst, omdat we simpelweg geen geld hebben om het samen met de leerlingen te vieren en dat is natuurlijk jammer. Zij leveren tenslotte de prestatie. Vandaar de fundraising om het dit keer groots aan te pakken met een uitgebreid programma. Shows, speciale aandacht voor de winnaars van de Vijfkamp en de onderdelen. Het is toch veel leuker als de kinderen zelf hun medaille kunnen ophalen. Daar dóen ze het voor!"
De Vijfkamp bestaat uit een aantal wandelmarsen, een heuvelklim, diverse atletiekonderdelen, een hindernisbaan en een quiz. Beurtelings worden de heuvels Seru Pushi/Blandan, Veerisberg en Ronde Klipberg beklommen. De organisatie van dit alles kost geld, maar de JSC heeft altijd een goede ondersteuning gekregen van de Jena, het Jeugdfonds Nederlandse Antillen. "Het is niet zo'n groot bedrag dat we elk jaar dienen aan te vragen, maar we zijn erg blij met deze sponsoring, we redden het er mee. Dat komt niet in de laatste plaats door steun van het Rode Kruis, de overheid en vele vrijwilligers."
Gelukkig wordt er rekening gehouden met de temperatuur op Curaçao en worden de sportevenementen in twee stukken verdeeld. Niels Augusta legt dit uit. "Het eerste gedeelte is rond negen of tien uur afgelopen, het tweede gedeelte aan het eind van de dag. Bovendien spreiden we de activiteiten over een aantal weekeinden, zodat er van afwezigheid op de school geen sprake is. De twee wandelmarsen worden in twee weekeinden gehouden: de eerste met ruim 1200 leerlingen en de tweede keer is dat ook het geval." De leerlingen worden vervoerd met bussen hetgeen een grote organisatie met zich meebrengt. Halen en brengen. Heen en weer, naar de scholen.
Tujeehut vertelt dat er een grote kerngroep van vrijwilligers mee gemoeid is. "Zij hebben ook een netwerk dat uit familie of vrienden bestaat en als het nodig is, springen ook zij bij. Door de jaren heen is er een goede routine ontwikkeld en elk jaar loopt het op rolletjes. Echt, er is nooit stress. De diploma's worden op tijd gedrukt, bijvoorbeeld. Dat is toch wel het voordeel van werken met leerkrachten, zij zijn over het algemeen van zichzelf al goed georganiseerd en de andere vrijwilligers lopen al zo lang mee, dat zij geen nauwgezette instructies meer nodig hebben. Zij weten ook wat er te doen staat. Het bestuur werkt op die dagen uiteraard ook mee. Het is overigens wel zo dat we absoluut geen verplichting willen opleggen. Als je niet kunt, om welke reden dan ook, zorgen we voor een oplossing. Als het maar bijtijds wordt doorgegeven. Zodra het een opdracht wordt, haken mensen af." Augusta vindt het belangrijk specifiek de inzet van de leerkrachten te noemen. "Zij verzetten vanaf de voorbereidingen ook veel werk en begeleiden de leerlingen tijdens de sportactiviteiten. Een grote verantwoordelijkheid hoor. Verder komen er niet veel ouders kijken. Dat klinkt misschien vreemd, maar veel ouders zijn als vrijwilliger al betrokken bij de activiteiten van de scholen. Vanuit die hoek zien we ook steeds meer ouders zelf deelnemen." Hij vindt het een verrijking van het programma. En even terug naar de medailles. "Elk kind dat alle onderdelen heeft voltooid krijgt een medaille", zegt Tujeehut. "Doen ze voor de eerste keer mee dan krijgen ze de bronzen, de tweede keer de zilveren en de derde keer de gouden medaille. Tevens krijgen ze een diploma, waarop deelname aan de onderdelen is bijgehouden. Het betekent een stimulans en ze zijn allemaal even enthousiast."
Dat is volgens Augusta te merken aan de houding van de leerlingen. "Tijdens de wandelmars lopen ze lekker te kletsen, er wordt veel gelachen. Ze hebben echt lol in alle evenementen, heerlijk om te zien!"
De verschillende wandelmarsen worden zoveel mogelijk buiten de bebouwde kom gehouden en de locaties wisselen telkens weer. "Voornamelijk doen we het aan de oostkant en zo naar boven, dat heeft met de transportkosten te maken. Gaan we naar Banda'bou, dan wordt dat wat ingewikkelder. De eerste mars tijdens het 35-jarig bestaan werd wel gehouden in het Christoffelpark en toen hebben zestig bussen in één keer alle deelnemers vervoerd. Er waren toen ruim 3500 deelnemers, dus dat was een machtig gebeuren."
De combinatie van sport, recreatie en educatie blijkt een gouden formule en de stichting wil dat graag zo houden. De leerlingen die meedoen hebben ook de juiste leeftijd om de educatie op te nemen, deze varieert van negen tot twaalf jaar. "Het aardige is", zegt Augusta, "dat pubers die morgen met de mars voor de fundraising meelopen, dat vroeger vanuit hun lagere schooltijd ook al hebben gedaan."
Het echte Vijfkamp-programma begint, afzonderlijk van de fundraisingsmars die morgen wordt gehouden, in oktober en eindigt in maart 2014 met de tweede wandelmars. De quiz die wordt georganiseerd omvat vragen over de verschillende evenementen. Via internet kunnen de quizformulieren worden gedownload en kan er een hardcopy worden aangeleverd bij het begin van elke activiteit. De vragen gaan over de route die de scholen wandelen, over de heuvelklim en de atletiekdag. De atletiekdag vindt plaats in het SDK. (Sentro Deportivo Kòrsou) en de nummers waaraan deelgenomen wordt zijn snelwandelen, 60 meter hardlopen, verspringen, balwerpen en doelworp.
Waar gaat het met de JSC in de toekomst heen? "Goeie vraag", zeg Tujeehut. "Er wordt van alles georganiseerd en we proberen aanvullend bezig te zijn met onderwerpen waarvan we denken dat die nodig zijn voor de jeugd. Tot nu toe denken we dat we in een grote behoefte voorzien. Zolang dat zo is, blijven we ons inzetten. We willen graag steeds meer aandacht geven aan educatie. Groen denken is een noodzaak voor de toekomst. Om de kinderen daarvan bewust te maken hebben we onder meer die quiz georganiseerd. Onderweg moeten ze naar een bepaalde bloem zoeken om maar eens iets te noemen, of 'welke heuvel heb je beklommen'. Per leeftijdsklasse wordt de prijsuitreiking voor de quiz gedaan en die prijzen bestaan niet uit speelgoed, maar uit duurzame zaken waar je iets mee kunt doen. Het leuke is dat deze praktijklessen veel beter blijven hangen dan theorie. In dat kader wordt er al een tijdje nagedacht over samenwerking met het bedrijfsleven. Het mes snijdt aan twee kanten. Het bedrijfsleven dat zich nu al bezighoudt met dat groene denken, vindt in die kinderen de klanten van de toekomst."

De Ronde Klipberg.

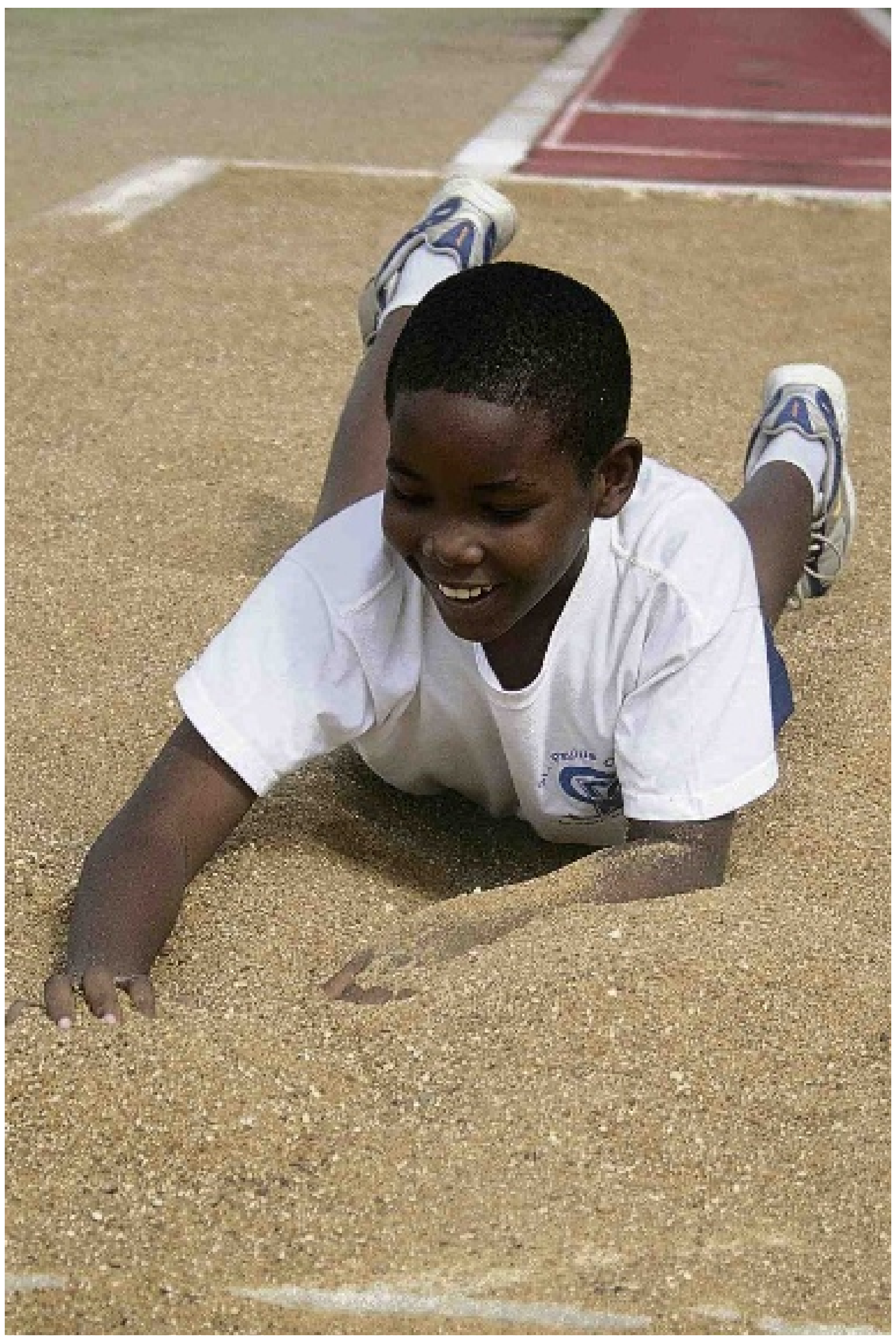

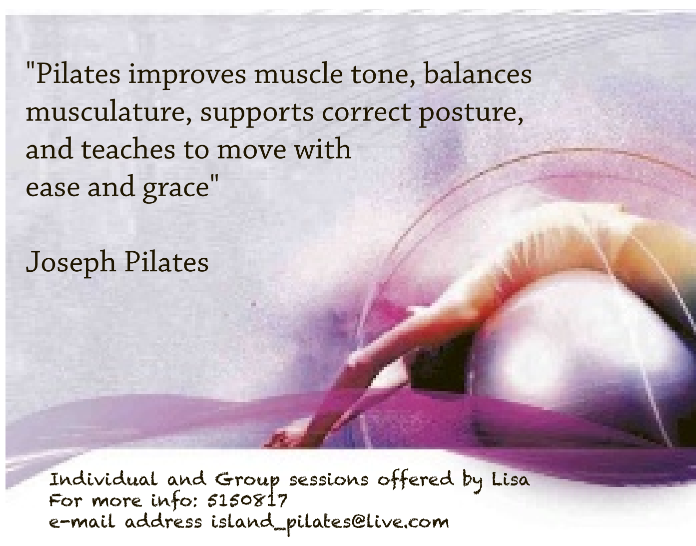

Medisch

Vragen over... flatulentie

Flatulentie wordt ook wel winderigheid genoemd. Bij ieder mens is er altijd een hoeveelheid gas in het maagdarmkanaal aanwezig. Iedereen laat daarom winden en dat is dus heel normaal.

Tekst: Wouter Mol

Om het darmgas kwijt te raken, laat een mens gemiddeld tien tot vijftien winden per dag. De gassen komen in ons maagdarmkanaal terecht door:

- Het inslikken van lucht; elke keer als we slikken gaat er ook een kleine hoeveelheid lucht mee naar binnen.
- Gasvorming door de darmflora; de darmflora is een verzamelnaam voor alle bacteriën die zich in de darm bevinden. Onverteerde voedselresten die in de dikke darm terechtkomen worden door de darmflora bewerkt. Bij dit proces komen veel gassen vrij.
- De bloedsomloop; een heel klein deel van het gas is afkomstig van de bloedsomloop. Gas wordt vanuit het bloed afgegeven aan de darm en ook weer door de darm afgegeven aan het bloed.

Het gas in de darm bestaat vrijwel geheel uit stikstof, zuurstof, koolzuurgas, waterstof en methaan. Dit zijn allemaal reukloze gassen. Het stinken van winden heeft te maken met de geringe hoeveelheid ‘stinkende gassen’. Dit zijn vaak zwavelverbindingen (rotte eieren) die vrijkomen bij de afbraak van bepaalde eiwitten. De samenstelling en de geur van het darmgas heeft onder meer te maken met de voeding en de darmflora.

Sommige mensen hebben erg veel last van extra gasvorming en laten daardoor veel meer winden. Dit is een vervelend probleem, vooral als er geen controle is over het winden laten. Mensen schamen zich er vaak voor. Zij gaan contacten vermijden en durven het niet met de huisarts te bespreken.

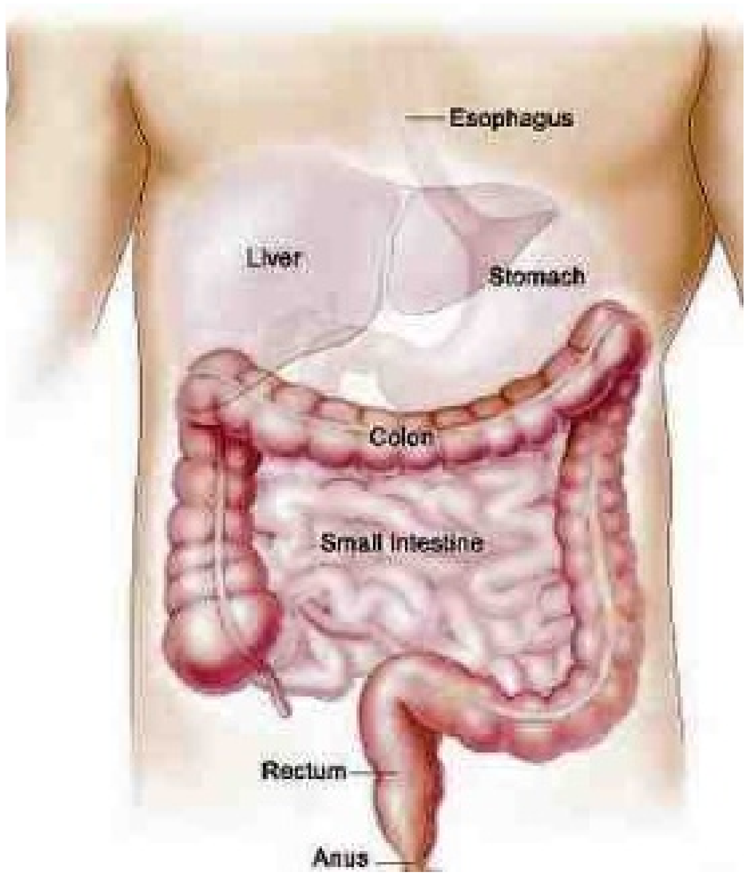

Oorzaken
Klachten van winderigheid kunnen veroorzaakt worden door:

- Teveel lucht inslikken. Bij spanning en stress, roken, drinken door een rietje, veel kauwgom kauwen en een slecht zittend kunstgebit wordt veel extra lucht ingeslikt. Ook mensen die snel praten, snel eten en drinken zonder goed te kauwen, slikken ongemerkt veel extra lucht mee naar binnen.
- Het eten of drinken van voedingsmiddelen die veel lucht bevatten, zoals: frisdranken met koolzuur, bier, slagroom, soufflé, brood en omelet.
- Het eten van bepaalde voedingsmiddelen, zoals peulvruchten, uien, koolsoorten, fruit en light-producten. Sommige koolhydraten uit onder meer peulvruchten, groenten en fruit worden niet volledig verteerd en opgenomen in de dunne darm. Ze komen onveranderd in de dikke darm terecht en worden daar door de darmflora bewerkt. Hierdoor ontstaat extra gasvorming. Ook fructose (natuurlijke zoetstof in fruit) wordt minder goed verteerd en opgenomen.
- Het gebruik van bepaalde medicijnen met een laxerende werking. Zemelen, vezelpreparaten en lactulose kunnen veel gasvorming veroorzaken.
- Extra winderigheid komt voor als klacht bij verstopping, het prikkelbare darm syndroom (PDS), lactose-intolerantie, coeliakie en andere darmaandoeningen.

Boeren
Boeren is het ‘ontluchten’ van de maag via de slokdarm en mond, dit in plaats van via de anus. We slikken ongemerkt de hele dag lucht in. Dit gebeurt tijdens het eten, drinken, praten of ademhalen. Hierdoor ontstaat een opstapeling van lucht in de maag, waardoor de maag uitzet. Door het uitzetten van de maag gaat er vanuit de maagwand een seintje naar de hersenen. Dit seintje zorgt er vervolgens voor dat de sluitspier tussen de slokdarm en de maag zich ontspant. De aanwezige lucht in de maag kan dan ontsnappen via de slokdarm en de mond.
Iedereen laat weleens een boer, om lucht kwijt te raken. Dit is heel normaal, ook al vindt men boeren in onze cultuur ongepast. Boeren kan voorkomen als klacht bij onder meer brandend maagzuur, maagklachten, een maagzweer of galstenen. Het kan echter ook een op zichzelf staande klacht zijn. Als boeren een verschijnsel is bij een andere aandoening, staan meestal andere klachten op de voorgrond.

Erg veel boeren kan veroorzaakt worden door dezelfde oorzaken als flatulentie. Een bepaald voedingspatroon, roken, kauwgom kauwen, stress, onrustig eten, drinken of praten kunnen een rol spelen. Boeren komt ook vaker voor bij mensen die verkouden zijn of een aandoening hebben aan het strottenhoofd, de neus- of keelholte. Waarschijnlijk heeft dit te maken met een andere manier van ademen en slikken.

Dr. W.W. Mol is huisarts te Curaçao

Mens & Psyche

Boulimia nervosa

Boulimia nervosa, Anorexia nervosa en ‘Binge eating disorder’ (eetbuistoornis), vallen alle onder de noemer ‘eetstoornis’. In vorige rubrieken heb ik reeds stilgestaan bij de aard, oorzaak en gevolgen van Anorexia nervosa. In deze rubriek zal ik aandacht besteden aan Boulimia nervosa, in de volksmond Boulimia.

Tekst: Milangela Plate

Boulimia Nervosa gaat gepaard met vreetbuien waar vaak alles door elkaar gegeten wordt.

Bij mensen die lijden aan een eetstoornis is er sprake van een afwijkende manier van denken over en omgaan met eten, alsook een irreële kijk op het eigen lichaam(sgewicht). Mensen met Anorexia nervosa bijvoorbeeld, vinden zichzelf erg dik, terwijl zij juist gevaarlijk mager zijn. Mensen met Boulimia ervaren zichzelf eveneens als
zijnde dik, maar hebben daarentegen meestal een ‘normaal’ gewicht.

Definitie
Anorexia nervosa betekent letterlijk gebrek aan eetlust, door een psychische oorzaak. Beter gezegd bevechten Anorexia-patiënten hun honger; zij eten veel te weinig teneinde mager te worden of te blijven.
Mensen die lijden aan Boulimia nervosa hebben daarentegen aanvallen van vreetbuien, waarbij zij regelmatig overdreven veel eten. Boulimia nervosa betekent dan ook letterlijk: eetlust als een rund, door psychische oorzaken.

Kenmerken
Bij eetstoornissen zoals Boulimia nervosa en ‘Binge eating disorder’ zijn er steeds terugkerende perioden van eetbuien, waarbij de persoon in korte tijd (2 uur) en zonder per se honger te hebben, veel meer eet dan de meeste mensen in diezelfde tijd en onder gelijke omstandigheden zouden eten. Deze eetbuien worden afgewisseld met perioden van matig eten.
Tijdens de eetbui hebben patiënten het gevoel niet te kunnen stoppen met eten en geen controle te hebben over wat ze eten. Het eten gebeurt op een dwangmatige manier, veel dingen door of na elkaar, zonder te proeven en zonder er plezier aan te beleven.
Hetgeen in een eetbui gegeten wordt is dikwijls calorierijk en is meestal etenswaar dat de patiënten zich op andere momenten niet toestaan. Het reikt van chips, snoep, ijs tot gebak, een pot augurken en een pot pindakaas of jam. Alles wordt door of na elkaar en tot het laatste beetje opgegeten. In extreme gevallen gaan mensen zelfs over tot het eten van bedorven voedsel of het stelen van eten bij geldgebrek.
Wanneer de eetbuien aanhouden (dat wil zeggen gedurende 3 maanden minstens twee keer per week voorkomen) en gepaard gaan met psychische moeilijkheden, dan is er meestal sprake van een eetstoornis. We spreken van Boulimia nervosa wanneer de eetbuien worden gevolgd door compensatiegedrag, dat wil zeggen zelf braakneigingen opwekken, veel laxeermiddelen gebruiken, vasten of extreem veel bewegen om wat men heeft gegeten weer kwijt te raken en te voorkomen dat men aankomt in gewicht. Wanneer er echter terugkerende eetbuien zijn, zonder compensatiegedrag, dan is er mogelijk sprake van een ‘binge eating disorder’.
De drang om te eten, zoals die optreedt bij bovengenoemde eetstoornissen, lijkt op de drang die optreedt bij verschillende vormen van verslaving. Boulimia nervosa wordt dan ook wel eetverslaving genoemd. De drang tot eetbuien is vaak zo groot dat patiënten deze gaan plannen. ‘Niet op mijn werk/school, maar vanavond’. Zo kunnen Boulimia-patiënten een werk/schooldag met weinig eten doorbrengen om zich ‘s avonds, wanneer ze alleen zijn, over te geven aan een eetbui.

Instandhoudende factoren
Er is een aantal factoren dat Boulimia nervosa in stand lijkt te houden:
Mensen die lijden aan een eetstoornis hebben over het algemeen een laag zelfbeeld. Zij hebben het gevoel dat zij niet goed genoeg zijn, niets goed kunnen doen en geen geluk verdienen.
Alhoewel de meeste Boulimia-patiënten een gewicht conform leeftijd, geslacht en lengte hebben, vinden zij zichzelf dik en vrezen zij dat anderen hun uiterlijk zullen bekritiseren. Ze zijn ervan overtuigd dat hun leven beter zal zijn als zij zouden afvallen.
Behalve een laag zelfbeeld, beschikken mensen die lijden aan een eetstoornis vaak ook over onvoldoende vaardigheden om adequaat te kunnen omgaan met spanningen, conflicten, teleurstellingen en emoties zoals boosheid, angst of verdriet. Geconfronteerd met emoties en moeilijke situaties voelen zij zich machteloos en hulpeloos en grijpen naar eten als manier om deze gevoelens het hoofd te bieden.
Bij Boulimia nervosa kan een eetbui optreden, zonder dat er sprake is van een hongergevoel. Het gaat immers niet zozeer om het stillen van honger, maar veeleer om het stillen van een aandrang of om psychisch ongemak/pijn te verlichten.
Perfectionistisch als zij soms zijn ingesteld, voelen zij zich echter schuldig en teleurgesteld in zichzelf wanneer zij toegeven aan een eetbui. Soms gaat deze teleurstelling over in walging over zichzelf of zelfs zelfhaat.

Gevolgen
Zowel het vele eten, als de laxeermiddelen kosten veel geld. Boulimia-patiënten komen daarom niet zelden in de financiële problemen.
Boulimia-patiënten zullen doorgaans proberen om hun eetbuien voor anderen verborgen te houden, omdat zij zich ervoor schamen en bang zijn om afgewezen te worden. Doordat zij hun eetstoornis als een groot geheim met zich meedragen, lijden zij een eenzaam bestaan en voelen zij zich onbegrepen. Hierop troosten zij zichzelf weer met eten. Zo ontstaat er een vicieuze cirkel, waaruit ontsnappen moeilijk is.
Hoe langer Boulimia aanhoudt, hoe meer de persoon in gedachten bezig zal zijn met eten, uiterlijk en gewicht. Er blijft steeds minder ruimte over om zich op andere dingen te concentreren. Betreffende persoon kan zich uiteindelijk nergens meer toe zetten, waardoor zij school, werk of studie laat versloffen. Ook partnerrelatie en vriendschappen worden verwaarloosd; het nakomen van afspraken wordt bemoeilijkt omdat de persoon vaak niet van tevoren weet wanneer een eetbui toeslaat. Ook kunnen zij door het gebruik van laxeermiddelen last krijgen van enorme darmkrampen, waardoor ze vaak weer afspraken moeten afzeggen. Op die manier raken Boulimia-patiënten verder in een sociaal isolement. Zij zoeken doorgaans pas weer contact/hulp als de wanhoop groot is.

Mensen die lijden aan Boulimia nervosa kunnen, net als Anorexia-patiënten, op termijn een groot aantal lichamelijke klachten gaan ondervinden, als gevolg van het onregelmatige eetpatroon, braken en/of laxeren. Het gaat hierbij om onder meer hartklachten, verslechtering van het gebit door het braken en maagdarmklachten door het gebruik van laxeermiddelen.

Behandeling
Het is bij Boulimia nervosa van belang om tijdig hulp te zoeken. Hoe korter men de aandoening heeft en hoe jonger de persoon is, des te beter Boulimia nervosa te behandelen is. Tijdens een psychologische behandeling van Boulimia nervosa leren mensen om op een adequate manier een gezond gewicht in stand te houden en krijgen zij inzicht in de onderliggende redenen voor hun gedrag. Vervolgens wordt er gewerkt aan het doorbreken van bijbehorende negatieve denk- en gedragspatronen. Met behandeling overwint zo’n 50 procent van de mensen Boulimia bijna helemaal. Bij de overige 50 procent blijft de eetstoornis aanwezig, maar worden de problemen vaak wel kleiner.

Milangela Plate is psycholoog/gerontoloog.
Email: milangela.plate@takecare.an

Vertekhal St. Maarten weer op de schop

Nog slechts herinneringen aan markante zaken

De terminal van de Princess Juliana International Airport, nog geen zeven jaar oud, gaat al weer op de schop. Ook het winkelgedeelte moet aantrekkelijker worden voor het kooplustige publiek. David de Robles, een volle neef van de Arubaanse premier Mike Eman, dreef er tot voor kort twee winkels: in souvenirs en in Cubaanse sigaren. Zijn zaken passen niet meer in de nieuwe formule, zijn huurcontract werd tegen zijn zin niet verlengd. Hijzelf, zijn echtgenote Susan en zijn zus Esther moeten nu verplicht met pensioen. Jammer, geen gezellige babbeltjes meer met de familie De Robles...

Tekst en foto's: Marius Bremmer

De luchthaven van St. Maarten, die de beide landen op het eiland bedient, staat bekend om zijn korte landingsbaan van 2300 meter. Dat is amper voldoende voor grotere toestellen. Daarom moeten deze vliegtuigen extreem laag aanvliegen en ze vliegen soms maar enkele tientallen meters boven de strandgangers. Hierdoor staat het vliegveld -mede door mooie filmpjes op YouTube - bekend als een van de gevaarlijkste ter wereld.

Met een lening van 132 miljoen dollar is de Princess Juliana International Airport bezig aan een grootscheepse renovatie. Hiermee wil de luchthaven verder in de vaart der volkeren. Niet alleen de runway wordt vernieuwd, er komt ook een parallelle taxibaan zodat aankomende en vertrekkende vliegtuigen minder vaak op elkaar hoeven te wachten. Er zijn straks meer slurven en ook de terminal zelf - goed voor meer dan 2,5 miljoen passagiers per jaar - krijgt te maken met een upgrade. St. Maarten is na San Juan (Puerto Rico) de drukste luchthaven van de Cariben.

Op St. Maarten moeten de vliegtuigen extreem laag aanvliegen, soms maar enkele tientallen meters boven de strandgangers.

Babbelen

Er staan schotten in de vertrekhal. Er hangt een kille aankondiging dat er verbouwingen plaatsvinden. Daar, tussen alle bekende tax free shops met parfum, drank, sigaretten en juwelen, daar zat dan die sigarenzaak, naast 'Davids Gift Shop'. Winkelier De Robles was altijd goed voor een praatje met bezoekers, ook al waren het niet-rokers en niet-kopers. Hij kon hele verhandelingen in het Engels keurig samenvatten in het Nederlands: dan was hij er tenminste zeker van dat je hem begreep. En als hij toe was aan een rookpauze stapte hij richting de speciale rookruimte voor passagiers, niet ver van zijn winkels. Een markante verschijning was het, een kleine man, korte broek, T-shirt en kordate passen, al was de vaart er wat uit na een beroerte een aantal jaren geleden. Die leverde hem ook een verlamde arm op. Zijn vrouw Susan of zijn zus Esther – die de souvenirzaak ernaast bestierde – pasten even op de winkel als David weer ging roken. Ook als David om wat voor reden dan ook een dag vrij had namen zijn vrouw of zijn zus met even veel gemak waar in het babbelen. Op zaterdag waren er vervangers voor alle drie: dan was het voor de joodse familie De Robles sabbat.

Stamboom

Zijn Nederlands hield hij bij door zo nu en dan het Nieuw Israëlietisch Weekblad te lezen, de spreekbuis van joods Nederland. De familie De Robles moet al vele generaties Nederlands hebben gesproken. David de Robles had er een goede verklaring voor: "Mijn vader heette Arthur Maurits de Robles en was van Sefardische (Spaans-Portugese) afkomst. Zijn voorgeslacht woonde al sinds de zeventiende eeuw in Suriname, waar Nederlands werd gesproken. Mijn moeder Hilda Rachel Hartogh komt ook uit Suriname en stamde af van Asjkenazisch- Joodse immigranten uit Nederland." Vanuit Suriname zette de diaspora (Joodse verstrooiing) van de familie zich voort. Haast staccato: "Toen het economisch slap was in Suriname kreeg mijn vader werk bij de Lago-raffinaderij van Esso op Aruba. Mijn oom Richard emigreerde naar Houston in Texas en trouwde daar met een niet-joodse vrouw. Mijn oom Hartwig trouwde op Aruba met Nita Arias en verhuisde later naar Zwolle. Zijn drie kinderen zijn allemaal niet-joods getrouwd. Ik heb nog contact met neef Benjamin, die woont in de Nederlandse provincieplaats Hardenberg, of all places." Op Aruba woont nog beroemde familie van moeders kant. Bekendste daarvan is zijn volle neef Mike Eman, zoon van tante Blanche Eman-Hartogh. David de Robles liet Aruba achter zich en vertrok naar Florida. Uiteindelijk deed hij in de Verenigde Staten niet alleen zijn Amerikaanse accent op, maar ook zijn vrouw Susan Gross. In 1972 besloot het echtpaar zich op St. Maarten te vestigen, waar de toeristenindustrie in opkomst was. De Robles profiteerde met zijn business in Cubaanse sigaren van het Amerikaanse handelsembargo. Vooral Amerikanen kochten daarom tijdens hun vakantie op St. Maarten de in de VS niet verkrijgbare sigaren.

Hij nodigde mij eens uit bij hem thuis, dan reden we van de terminal naar zijn fraaie huis op Beacon Hill, vlakbij het begin van de runway en de wereldberoemde Sunset Beach Bar. Hij vertelde dan honderduit over het joodse leven op St. Maarten. Hij zocht dan in de puinhopen op zijn bureau, tussen zichtbaar nog niet verzilverde cheques en stapels losse correspondentie, naar de stamboom van grootmoeder De la Fuente, die teruggaat tot 1706. Ook boeken over 'het bakken van taarten' en 'Windows' kwamen dan boven drijven.

Joods

De kleine joodse gemeenschap op het eiland telde in 1972, bij aankomst van het echtpaar De Robles, amper vijftien gezinnen. "Voor religieuze festiviteiten leenden we eerst een Thorarol van de gemeente op Curaçao, toch nog anderhalf uur vliegen van hier. We hebben toen maar een eigen exemplaar gekocht van een Amerikaanse synagoge die de deuren sloot." De Robles ging niet over één nacht ijs: "Met wat giften hebben we ook gebedenboeken en gebedsriemen kunnen aanschaffen. Mijn droom is, dat het eiland ooit weer een eigen joodse begraafplaats en een eigen synagoge krijgt." St. Maarten telt naar schatting 40.000 legale inwoners op de Nederlandse kant en 30.000 op de Franse. De liberale Nederlands-Antilliaanse joden, een handjevol bij elkaar, hebben amper contact met hun geloofsgenoten op de Franse kant. De Robles: "Daar heerst de orthodoxie van Chabad, van de in 1994 in New York overleden Lubavitscher rabbijn Menachem Schneerson. Hun mensen uit de VS leiden de diensten op Hoge Feestdagen. Ik ga daar alleen heen omdat ik weet dat mijn ouders en voorouders dan ook gingen. Op Yom Kippoer (= Grote Verzoendag) zijn er wel honderd bezoekers. Ze houden zich aan alle regels en rijden op sabbat beslist geen auto", zegt De Robles. "Je kunt op de Franse kant zelfs koosjer uit eten, vlakbij het naaktstrand."

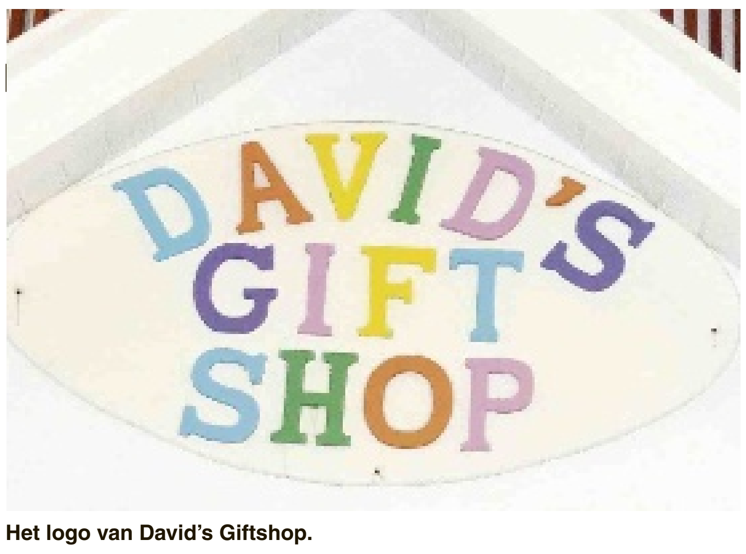

Het logo van David's Giftshop.

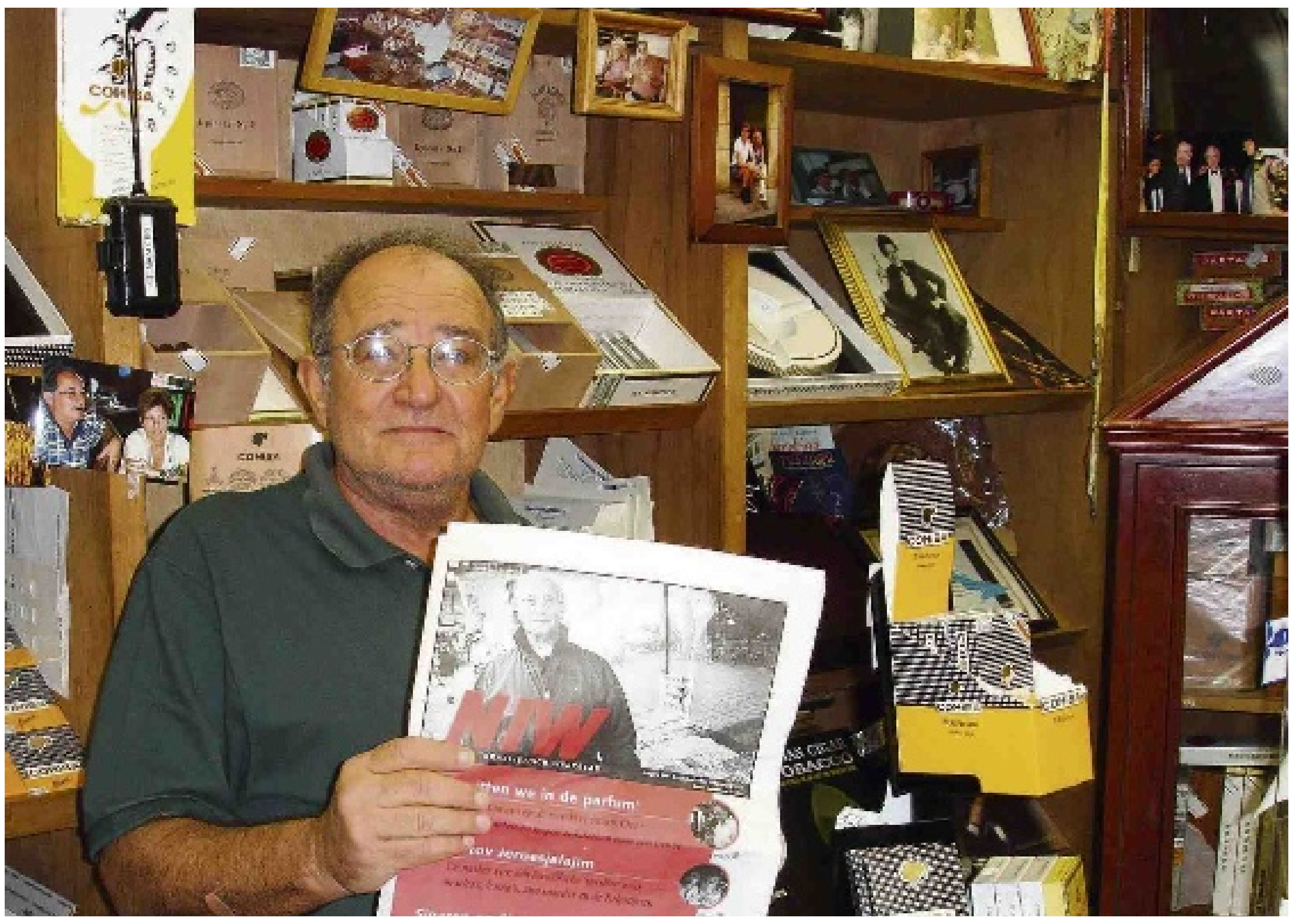

David de Robles in zijn sigarenzaak met het Nieuw Israëlietisch Weekblad, de spreekbuis van joods Nederland. Daarmee houdt hij zijn Nederlands bij.

Niets voor niets

Met de zaken van De Robles verdwijnt ook de enige originele mezouza op de Princess Juliana International Airport: een deurpostkokertje waarin naar joods gebruik een rolletje handgeschreven perkament met onder meer de bijbelteksten uit Deuteronomium 6:4-9 en Deuteronomium 11:13-21. Beide teksten hebben betrekking op de liefde voor God en de te verrichten handelingen om deze liefde met symbolen gestalte te geven. Door bij de deur het kokertje aan te raken heb je meteen het gebed gezegd, of beter, dan hoef je dat niet meer te doen. Zo'n kokertje zit op alle 'joodse'-deuren over de hele wereld.
Bij de opening van de nieuwe terminal in 2006 moest De Robles nog de nodige hobbels overwinnen om de gebruikelijke ceremonie te kunnen organiseren die nodig is om zo'n religieus voorwerp als een mezouza in te zegenen. "Ik moest bij het Nederlandse aannemersbedrijf Koop toestemming vragen om met Amerikaanse rabbijnen de bouw op te mogen. Het was een kwestie van het ijzer smeden als het heet is. Die rabbijnen waren hier net door de orthodoxe gemeente aan de Franse kant uitgenodigd voor een joodse feestdag. Je had het schouwspel moeten zien! Die kerels in lange zwarte jassen struinden onder de brandende tropenzon door het bouwzand! We hebben de mezouza's naar goed joods gebruik op de deurpost van mijn winkel geschroefd, de gebeden uitgesproken en that's it." De Robles kon er smakelijk om lachen: "Nou ja, dat was het nog niet helemaal, ik moest er natuurlijk wel flink voor betalen."

Hij stapt plots over van het Engels naar het Nederlands: "In deze wereld gebeurt niets voor niets, ook niet bij Lubavitscher rabbijnen uit Brooklyn." Het grote geld heeft hemt uiteindelijk de terminal uitgejaagd. In de nieuwe situatie is geen plaats meer voor kleine ondernemers.
De jongens van Diamonds International gaan zeker meer betalen voor vierkante meters in de vertrekhal van de Princess Juliana International Airport...

Lodewijk Daniël Gerharts

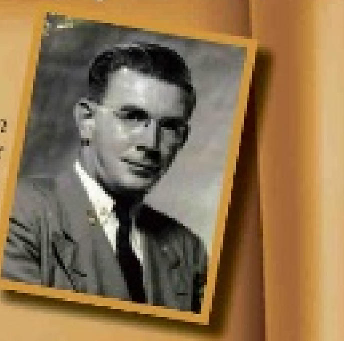

Lodewijk Daniël Gerharts, geboren in Nederland in 1901, kwam in 1926 naar Curaçao en vestigde zich in 1931 op Bonaire. 'Mijnheer LD' was 50 jaar lang een pionier op velerlei gebied, een succesvol ondernemer en een man met visie: hij haalde de KLM naar Bonaire en bouwde het eerste toeristenhotel van het eiland. Het is dit jaar, op 31 oktober, 30 jaar geleden dat hij overleed (1983). In de jaren daarvoor had hij zijn memoires op papier gezet. Deze werden nooit eerder gepubliceerd. Hierbij volgt daaruit een hoofdstuk, samengesteld door Evert Bongers. Publicatie met toestemming van Hugo Gerharts.

De eerste bioscoop van Bonaire

Tot 1934 was er geen goede electriciteitsvoorziening op Bonaire. 's Avonds was het op vele plaatsen aartsdonker; vertier was er niet. Degenen, die het betalen konden, hadden 300 Watt gasolinelantaarns of petroleumlampen.
Toen er voldoende electriciteit was, kwam als eerste, die een film op ons eiland vertoonde, een zekere Garcia uit Curaçao. Hij gaf een voorstelling in het oude hospitaal aan de Bernhardweg. Entree was f. 5,-. De film was van een gezegende ouderdom. Veel publiek was er niet.
In dat zelfde jaar had ik prijsopgave gevraagd van een draagbare projector met luid-spreker, die in New York verkrijgbaar was, en dit apparaat werd besteld waarvoor financiële hulp werd verkregen van het Algemeen Nederlands Verbond en enige particulieren op Bonaire. Wij vonden dat het 'vertonen van films zou bijdragen tot de algemene ontwikkeling van de bevolking, speciaal de nieuwsfilms uit Nederland. van Profilti en uit Amerika.
Een zaal werd gevonden in een oud gebouw aan de Kerkweg, het eerste vanaf de Breedestraat, waar vroeger dividivi werd opgeslagen.
Stoelen werden gemaakt van betonijzer met een zitting van zeildoek. Een cabine werd aan de westzijde aangebouwd, die voldoen moest aan heel wat voorschriften om brandgevaar te voorkomen.
Op 28 december 1934 werd een vergunning aan de Gezaghebber gevraagd, die reeds op 3 januari werd verleend voor een termijn van twee maanden. Verliep de proef goed, dan zou een definitieve vergunning worden verleend. Eén van de bepalingen van de vergunning was dat kinderen beneden de 16 jaar niet mochten worden toegelaten.
Reeds op 10 januari kreeg ik op mijn kop omdat twee kinderen beneden die leeftijd waren toegelaten, te weten één van mijn pleegdochters met haar vriendin. De controleur aan de deur van de zaal had deze niet betalende gasten niet beschouwd als bezoekers die onder de bepalingen vielen.
De film die het meeste succes op ons eiland had, was 'De Jantjes'. Die heeft een week lang iedere avond gedraaid voor een volle zaal. Heel Bonaire zong de liedjes van 'De Jantjes'. Maar de eerste film die vertoond werd, was de 'Tocht van de Koningin door Nederland'. Dat was de eerste maal, dat men Nederland in bewegende beelden kon zien.
De tweede vergunning werd verleend op 8 april, nu voor drie maanden. Op 27 juni 1935 kreeg ik er een voor zes maanden. We gingen dus vooruit. Genoemd werden 'sprekende, zingende, klank- en geluidsrolprenten en andere rolprenten'. Op 7 februari 1936 werd de vergunning goed voor 22 maanden. In het jaar werden slechts 20 voorstellingen gegeven met een totaal van 1117 betalende bezoekers. Het was niet bepaald een vetpot.
In 1938 werd voor een half jaar gestopt, omdat er moeilijkheden waren in de aanvoer van films. De opbrengst voor de verhuurder was minimaal en hij vond het eigenlijk niet de moeite waard er veel tijd aan te besteden. De nieuwsfilms uit Nederland waren gratis.
Op 30 juli 1938 werd voor de eerste maal een voorstelling te Rincon gegeven. Gratis toegang. Degenen, die hadden geholpen de kosten te betalen, kregen een stoel. De anderen hadden staanplaatsen. Behalve de nieuwsfilms werden vertoond 'Juerga en el Rancho' en 'Victoria the Great'.
In december 1938 vroegen wij een aandeel in de Loterijbond Fortuna, doch dat was niet mogelijk omdat alleen aan stichtingen hulp werd verleend. Wij wilden namelijk. een zaaltje bouwen en ook was een nieuw apparaat nodig.
Het apparaat kwam er wel, doch het zaaltje niet. Het clubhuis van de Bonairiaanse Sportclub werd vervolgens gebruikt.

In 1944 kregen wij een film over de concentratiekampen in Duitsland en ik wilde die in het interneringskamp vertonen. Dat mocht niet, schreef de Procureur-Generaal, want dat was in strijd met de geest van de Conventie van Genève. Wat dat betreft waren de autoriteiten hier heel precies. De geest van de Conventie van Genève was echter in Nederland helemaal de weg kwijt geraakt!

Kunst kent vele gezichten

De tentoonstelling 'Faces of Curaçao' werd 21 augustus geopend in Landhuis Bloemhof. De tentoonstelling met werk van Faranú en Mike Redman is er één uit de reeks van evenementen die Fundashon Arte '99 organiseert in het teken van de viering van de afschaffing van de slavernij 150 jaar geleden.

Tekst: Victorine Stille Foto's: Ken Wong

Het idee voor de expositie zag het licht in 2010 op, hoe kan het ook anders, Curaçao. Na succesvolle edities in zowel Rotterdam als New York is de tentoonstelling dan eindelijk op het eiland te zien. De multidisciplinaire expositie is het resultaat van de samenwerking van twee Nederlandse kunstenaars die beiden hun roots in de Cariben hebben: Faranú als dochter van Curaçaose ouders en Mike Redman als zoon van een Surinaamse moeder.

Caribische roots

In 2010 kwam het kunstenaarsduo, dat in het dagelijks leven ook een stel is, samen

Bezoekers van de opening kijken naar werk van Faranú.

naar het eiland. Redman: "Voor Faranú is Curaçao een soort tweede thuis, voor mij was het een eerste kennismaking met haar afkomst." Hij werd gegrepen door het eiland. Op verschillende koraalstranden keek hij goed om zich heen totdat hij het gevoel kreeg dat hij zelf ook werd aangekeken. Het waren geen mensen die hem aankeken, maar stukken koraal en steenformaties waarin duidelijk gezichten te zien waren. Vanaf dat moment keek Redman met andere ogen naar het strand. Om de zoveel meter kwam hij opnieuw een gezicht tegen. Hij besloot een fotoreeks te maken van de koralen en dit leverde een interessante fotoserie op.

Faranú op haar beurt vertaalde de foto's in abstracte vorm naar houtskooltekeningen. Haar herkenbare stijl die balanceert tussen abstractie en figuratie komt in de tekeningen duidelijk naar voren. Faranú: "De foto´s zijn de basis voor de tentoonstelling, de omgeving krijgt hiermee letterlijk en figuurlijk een gezicht."

Kijken

Redman: "De boodschap van onze expositie is kijken. Het doel is om de nadruk te leggen op het kijken naar ogenschijnlijk algemene dingen en de toeschouwer daar bewust van te maken. Curaçao heeft een indrukwekkende flora en fauna en staat bekend om zijn mooie stranden. De meeste bewoners van het eiland zijn er zo thuis, dat de leefomgeving vaak als normaal wordt ervaren. Soms moet je er even voor gaan zitten om te kijken wat je nu echt ziet." Redman voegt toe dat de foto's niet zijn gecomponeerd of bewerkt. Zoals de gezichten zijn gefotografeerd, zo zijn ze ook door hem aangetroffen. Het proces van foto naar tekening is door Redman gefilmd. De korte film is ook te zien op de tentoonstelling en brengt de boodschap van de expositie in praktijk. Door te kijken naar de film staat de toeschouwer stil bij wat hij ziet. De tentoonstelling mist haar uitwerking niet. Verschillende bezoekers van de eerdere exposities in Rotterdam en New York hebben het duo foto's gestuurd van objecten waarin zij gezichten herkenden.

Anonimiteit

Slavernij was voor Faranú en Redman nooit een onderwerp op zich. Maar het past goed in de thema's waar ze als kunstenaar altijd al mee bezig waren, namelijk geschiedenis en identiteit. Faranú: "In mijn werk ben ik vaak bezig met waar we vandaan komen en waar onze wortels liggen. Mijn doel is om dat puur en rauw weer te geven, ongepolijst."

Redman: "De foto's en de tekeningen zijn het meest op hun plek waar ze vandaan komen, op Curaçao. Wat er is gefotografeerd, is er niet meer. Het ging om het vastleggen van een moment op Curaçao, een geschiedenis."

De grilligheid en de rauwheid komen zowel in de foto's als de tekeningen duidelijk naar voren. "Het zijn geen happy faces, maar dit is wat het is en dat is waar ik het mee moest doen", aldus Faranú.

Wat opvalt aan de tentoonstelling is het gebrek aan kleur. In de meeste exposities op Curaçao is, ongeacht het onderwerp, volop kleur aanwezig. Het ontbreken ervan is bijna een verademing. Voor Lusette Verboom-Fairbairn, voorzitter van Arte '99, roept de tentoonstelling van de gezichten veel parallellen op met de slavernij. "Wie waren de slaven, waar kwamen ze vandaan, waar liggen ze begraven? Anonimiteit loopt als een rode draad door deze geschiedenis en die komt terug in de koraalgezichten."

Faces of Curaçao

Verboom: "Het is uniek dat wij als stichting een jaar lang tentoonstellingen kunnen wijden aan kunstenaars die hun visie op slavernij en aanverwante onderwerpen laten zien. Het is altijd een uitdaging om als beeldend kunstenaar de boodschap met beeldtaal op de kijker over te brengen. Terwijl alle disciplines van kunst helpen om je gevoelens onder woorden te brengen, lijkt het met beeldende kunst minder eenvoudig dan met bijvoorbeeld muziek of dans. Je moet het vaak op je laten inwerken voordat je er een gevoel bij krijgt of voordat je onder woorden kunt brengen wat het voor jou betekent. Maar zoals beeldtaal een vast onderdeel is van kunst, is eigen interpretatie dat ook. En de kunst van Faranú en Mike Redman leent zich goed voor die eigen interpretatie."

Verboom legt uit waarom de keuze van Arte '99 op het kunstenaarsduo viel: "Een expositie komt vaak op twee manieren tot stand. Of kunstenaars gaan aan de slag met het thema, of je loopt tegen iets aan wat helemaal past in het thema. En dit laatste was absoluut het geval bij de werken van Faranú en Redman." Volgens Verboom passen zij met hun expositie perfect in de reeks van tentoonstellingen die de stichting voor ogen had in het kader van de viering rond de afschaffing van de slavernij. "Hun werk straalt, door het gebruik van de koralen en de houtskool, oerkracht uit."

Wilt u zelf ervaren welke uitwerking de tentoonstelling 'Faces of Curaçao' op u heeft? Deze expositie is tot 21 september te zien in Landhuis Bloemhof aan de Santa Rosaweg 6.

Aan de muur foto's van Mike Redman.

Arte Pa Libertat

Musea en galeries op Curaçao herdenken een belangrijk moment in de Curaçaose geschiedenis door vanuit een kunstzinnige invalshoek stil te staan bij de afschaffing van de slavernij 150 jaar geleden. Stichting Arte '99 pa Libertat, Mon Art Gallery, Gallery Alma Blou, Bloemhof, de Kunstgallery van Kas di Kultura Kòrsou, het Maritiem Museum en Het Curaçaosch Museum hebben hun krachten gebundeld met het National Archaeological - Anthropological Memory Management (NAAM). De herdenking begon in juli van dit jaar en loopt tot juli volgend jaar. Al verschillende tentoonstellingen zijn opgezet, waaronder ´Faces of Curaçao´ en er zullen nog vele volgen.

Faranú

Faranú is afgestudeerd aan de Willem de Kooning Academie in Rotterdam. Het plan was aanvankelijk om carrière te gaan maken als videokunstenaar, maar een jaar voor haar afstuderen besloot ze het roer volledig om te gooien. Zij koos houtskool als medium om te laten zien hoe zij tegen de wereld aankijkt. Faranú: "Houtskool is lekker direct op papier. Back to basic. Ik heb bewust gekozen om niet met kleur te werken." Dat is in de traditie van Willem de Kooning opvallend omdat de academie aanmoedigt om kleur te gebruiken. De tekeningen van Faranú kenmerken zich door kadans en intensiteit, waardoor de toeschouwer naar haar werk blijft kijken. De werken zweven tussen abstract en figuratief. Sommigen omschrijven haar tekeningen als hiërogliefen, anderen als grote groepen mensen. Er zijn zelfs mensen die de holocaust terugzien in het werk van Faranú. Behalve haar werken op papier maakt ze ook beelden, vaak gebaseerd op mythische figuren. Zowel haar onderwerp- als materiaalkeuze hebben grove elementen, maar zijn aan de andere kant ook verfijnd. Faranú is verkozen tot Talent van het jaar 2012 en krijgt veel internationale aandacht met succesvolle tentoonstellingen in onder meer Beijing en New York. Op dit moment is ze genomineerd voor Kunstenaar van het jaar 2014.

Mike Redman

Kunstenaars zo multidisciplinair als Mike Redman zijn schaars. Hij is onder meer artiest, documentairemaker, musicproducer, labeleigenaar, fotograaf, schrijver, videokunstenaar en beeldhouwer. Een bescheiden alleskunner met een stevig CV waarop onder meer samenwerkingen met dj Paul Elstak, Public Enemy en Anouk pronken. Redman wint twee internationale prijzen met zijn documentaire 'Anagram', respectievelijk 'Best Art Documentary 2009' in Los Angeles en 'Best International Director of a Short Documentary 2010' op het New York International Independent Film & Video Festival. 'Anagram' belicht het werk en de denkwijze van beeldend kunstenaar Diet Wiegman, de vader van Redman. De nadruk in de film ligt op de beeldende kunst. In de film wordt niet gesproken. Het beeld wordt ondersteund door een soundtrack die Redman speciaal voor de film componeerde. Dit jaar ontving Redman tevens een award voor 'beste muziekfilm' in Hamburg voor zijn meest recente documentaire 'Sample: not for sale' waarover hij ook een boek schreef. In de tentoonstelling 'Faces' zijn foto's van Redman te zien.

Culturele Agenda

Rondleidingen Ascencion

Stichting Vormingscentrum Landhuis Ascension organiseert op de donderdagen 12, 19 en 26 september een rondleiding door het fraai gerestaureerde en gemeubileerde landhuis. Vanaf 08.30 uur staat de koffie klaar. De beheerder brengt u op de hoogte van de bijzonderheden en wetenswaardigheden van het Landgoed Ascencion en de flora en fauna in het omliggende natuurgebied. De rondleiding duurt ruim een uur.

Deelname 10 gulden p.p., koffie, cake en limonade bij aankomst inbegrepen. Deelname is uitsluitend mogelijk bij opgave tel: 864 1950 of 5187265 of per mail: info@landhuisascencion-curacao.com

Avondwandeling Ascencion

Bij voldoende belangstelling organiseert de Stichting Vormingscentrum Landhuis Ascencion op vrijdag 20 september een avondwandeling. Vanaf 16.30 uur bent u welkom bij het landhuis en staat de koffie klaar. Voor de kinderen is er limonade. Om 17.00 uur vertrekken we voor de wandeling. De route loopt onder meer langs Boca Ascencion waar schildpadden zich regelmatig laten zien. Bij terugkeer op het landhuis staat er een krioyo-maaltijd gereed en voor de kinderen een frietje met... De prijs inclusief koffie en limonade bij aankomst, patía en de maaltijd bedraagt 27.50 gulden; kinderen tot 12 jaar 12.50 gulden. Deelname is uitsluitend mogelijk bij opgave tot 17 september via tel. 8641950 of 5187265 of per mail: info@landhuisascencion-curacao.com

Mon Art Gallery

Marcel van Duijneveldt exposeert met een serie olie op canvas-schilderijen bij de Mon Art Gallery in het Rif Fort waarbij wolkenpartijen en de blauwe lucht het thema zijn. Van Annemieke Dicke zijn keramiekborden met monumenten erop ook te zien, de 'goddesses' van Helen Martina, juwelen van Margo Nelissen met de natuur als leidraad en van Mayra de Jongh zijn er ook nog werken met fluoriscerende kleuren. In één van de Fortbogen is 'Kokomania' te bezichtigen: insecten, vogels en een kreeft gemaakt uit de kokosboom, door Jampito (= Justo Humphrey Landbrug, 1959, Curaçao). Hij gebruikt alle onderdelen van de boom en houdt ervan verschillende materialen te combineren om er iets nieuws uit te halen. In een andere Fortboog zijn de Compa Nanzi-werken ook nog te bezichtigen. Frits Adriaans heeft er ook grote 3 D-werken hangen.

'Faces of Curacao'

De expositie 'Faces of Curacao' in Landhuis Bloemhof met tekeningen van Faranú en fotografie van Mike Redman is nog te bezichtigen tot 21 september. Deze expositie geschiedt onder auspiciën van Stichting Arte '99 en maakt deel uit van de activiteiten rond 150 jaar afschaffing van de slavernij. Het is een bijzondere tentoonstelling die geheel geïnspireerd is door de omgeving van Curaçao. Faces of Curaçao is een multidisciplinaire tentoonstelling waarbij 'kijken en erosie' twee belangrijke trefwoorden zijn. De participerende kunstenaars zijn de momenteel in Nederland voor 'kunstenaar van het jaar 2014' genomineerde Faranú van Curaçaose ouders en bekroond multidisciplinair kunstenaar Mike Redman. Faces of Curaçao is een project dat de nadruk legt op het kijken naar ogenschijnlijk algemene dingen. Het is een multidisciplinair project dat fotografie, beeldende kunst en video met elkaar verbindt. Deze tentoonstelling heeft in Rotterdam en New York mensen geïnspireerd en beide kunstenaars hebben later menig foto ontvangen van bezoekers die op hun beurt ook overal gezichten in begonnen te zien. Voor meer informatie kunt u contact opnemen met Landhuis Bloemhof, Santa Rosaweg 6, naast Café Tap Maar In, 737-5775, info@bloemhof.an, www.bloemhof.an en Facebook: landhuisbloemhof.

Nieuws op cultureel gebied? Stuurt u uw info zo spoedig mogelijk naar agenda.cultuur@gmail.com

Kraayenhof treedt op

Het Cultureel Comité Fortkerk en de Curaçaose Kunstkring organiseren 2 november een concert met de beroemde bandoneonspeler Carel Kraayenhof en zijn sextet. Kraayenhof werd bekend toen hij 'Adios Nonino' speelde tijdens de kerkelijke voltrekking van het huwelijk van prins Willem Alexander en prinses Máxima. Hij werd door koningin Beatrix benoemd tot officier in de Orde van Oranje Nassau.

Dit concert vindt plaats in de Ballroom van het Santa Barbara Beach & Golf Resort op zaterdag 2 november om 20.00 uur. Kaarten kosten 100 gulden en zijn vanaf 9 september te koop bij Mensing's Caminada.

Acht jaar was Carel Kraayenhof toen hij voor de eerste keer een blik in een pianoboek wierp. Acht jaar, maar al dromend van de dag dat hij mensen zou kunnen ontroeren en stimuleren met zijn eigen muziek, net zoals hij zelf iedere keer weer diep geraakt werd door de emoties die muziek in hem los konden maken. Midden jaren zeventig raakte hij, geïnspireerd door zijn broer Jaap, in de ban van Ierse, Schotse en Engelse folkmuziek en leerde trekharmonica en Engelse concertina spelen; het was in die periode dat hij met zijn broer begon op te treden op feesten en festivals, op straat en in theaters. In het begin van de jaren tachtig kwam Kraayenhof voor het eerst in aanraking met de bandoneon. Zonder enige twijfel wist hij op dat specifieke moment dat hij als bandoneonist verder wilde. Duizenden uren luisterde hij naar Argentijnse tangomuziek, schreef de noten uit, speelde hij op zijn bandoneon, en oefende hij dagen achtereen om alle knopjes, klanken en mogelijkheden van zijn geliefde instrument te leren beheersen en begrijpen. Kraayenhof raakte in de greep van de Argentijnse tango en dat blijft niet onopgemerkt onder de groten der aarde. Het was maestro Astor Piazzolla die Kraayenhof persoonlijk uitnodigde om voor hem te komen spelen op Broadway in de tango-musical 'Tango Apasionado' (1987). Hoewel Carel Kraayenhof op dat moment in zijn eerste tango-ensemble 'Tango Cuatro' (1985) speelde, was dit voor hem de uitgelezen mogelijkheid om met deze grote maestro, zijn voorbeeld, te spelen en vertrok hij gedurende drie maanden naar New York. In 1988 richtte hij zijn tangosextet 'Sexteto Canyengue' op, en werd door zijn andere idool, maestro Osvaldo Pugliese uitgenodigd om met het sextet op te treden in Buenos Aires, samen met Pugliese's orkest. Landen als Argentinië, Uruguay, de Verenigde Staten, Maleisië, Turkije en een groot aantal van de West-Europese landen maakten kennis met het meeslepende spel van Carel y su Sexteto Canyengue. In deze jaren ontwikkelt hij zich tot arrangeur en componist van tangomuziek. Begin jaren negentig wordt Kraayenhof uitgenodigd door het Rotterdams Conservatorium om een leerstoel bandoneon te creëren; dit leidt in 1993 tot de oprichting van de Vakgroep Argentijnse Tango, waar hij bijna tien jaar lang hoofdvak bandoneon en piano doceert, en leiding geeft aan ensembles en aan het leerlingenorkest Otra. Tot op de dag van vandaag is dit de enige plek ter wereld waar op conservatoriumniveau les wordt gegeven in tango-muziek. Hoewel Kraayenhof in de internationale tango-scene steeds grotere bekendheid geniet, is het grote publiek in Nederland op dat moment nog niet over de streep. Op 2 februari 2002 veranderde dat drastisch. Op het huwelijk van prins Willem Alexander en prinses Máxima mocht hij met het Concertgebouw Kamerorkest op hartstochtelijke wijze het gevoelige 'Adiós Nonino' van Astor Piazzolla, ten gehore brengen in de Amsterdamse Nieuwe Kerk. Voor het zojuist getrouwde koninklijke paar en hun duizend gasten waaronder Nelson Mandela en Kofi Annan, maar tevens tegelijkertijd ook live voor meer dan 55 miljoen mensen wereldwijd, ontlokten de hartverscheurende tonen van Carels bandoneon de beroemde tranen bij Máxima. Niet alleen zij was ontroerd door de prachtige vertolking, ook het Nederlandse volk sloot de Argentijnse tango-muziek vanaf dat moment voorgoed in het hart. Van de muziek bij het huwelijk van Willem Alexander en Máxima werden 90.000 cd´s verkocht en de single 'Adiós Nonino' heeft een plekje in 30.000 Hollandse huiskamers; de 'Tango Royal'-cd met daarop Carels vertolking ging 75.000 keer over de toonbank, maar ook van de cd 'Tango Máxima' die in eigen beheer was uitgegeven door Kraayenhofs eigen orkest Sexteto Canyengue werden ruim 30.000 stuks verkocht. Vanaf dat moment bezoekt Nederland massaal de concerten die Kraayenhof met zijn Sexteto Canyengue geeft. Men is in de ban geraakt van de Argentijnse tango, met zijn tergende composities, zijn emotionele melodieën en zijn uitdagende tempowisselingen. Voor meer info: www.carelkraayenhof.com

Vertaling klassieke roman Tula

Libertá Rosario vertaalde Guillermo Rosario's klassieke roman E Rais ku no ke muri. Voor de tweede keer. De presentatie van 'Onsterfelijk' in Amsterdam werd bijgewoond door tal van geïnteresseerden. En heel veel familieleden.

Tekst en foto: Otti Thomas

Libertá Rosario en Rudy Henriquez (links).

Met optredens en toespraken van Rosario's voor een publiek van Rosario's had de bijeenkomst wel iets weg van een familiefeestje. De aanwezigheid van een groot aantal familieleden was ook te verwachten. Guillermo Rosario, overleden in 2003, had maar liefst twintig kinderen bij vier vrouwen en daarmee bijna vanzelfsprekend een groot aantal kleinkinderen.

Het is ook niet vreemd dat de nazaten van Guillermo Rosario over veel talent beschikken. Rosario was zelf immers ook erg getalenteerd op tal van gebied: de sport, de politiek en ook als auteur. Om die laatste reden waren er behalve veel familieleden ook tientallen andere belangstellenden aanwezig bij de presentatie van Onsterfelijk.
Onsterfelijk is de vertaling van 'E Rais ku no ke muri' van Guillermo Rosario, een geromantiseerde versie van het verhaal van Tula. Met het boek, oorspronkelijk gepubliceerd in 1969, maakte hij een groot deel van de bevolking bekend met het verhaal van de vrijheidsstrijder. Rosario was net als Pierre Lauffer en Pacheco Domacassé een pionier op dat gebied. Zijn dochter Libertá Rosario vertaalde het boek samen met haar zoon Joerie, terwijl zoon Paco de kaft ontwierp.
Verschillende sprekers benadrukten tijdens de boekpresentatie in het gebouw van de Vereniging Ons Suriname het belang van het boek. Zoals Curaçaoënaar Rudy Henriquez, verzamelaar van Caribische literatuur, die jarenlang tevergeefs op zoek was naar een boek over Tula en zich afvroeg of de vrijheidsstrijder misschien te omstreden

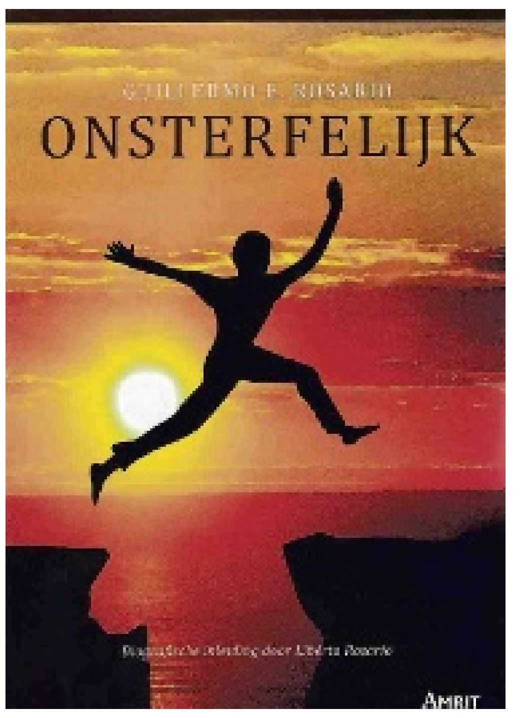

Cover van het boek Onsterfelijk.

was. "Ik wil Guillermo Rosario bedanken voor het vullen van die lege plek in mijn boekenkast", zei hij.
Ook de Surinaamse historicus Sanduw Hira, bekend van zijn kritische commentaren over de wijze waarop slavernij in beeld wordt gebracht, prees Guillermo's prestatie. "Ik kende het boek en wist dat het belangrijk was, maar ik kon het zelf niet lezen omdat het in het Papiaments was. Nu ik de vertaling gelezen heb, begrijp ik pas echt waarom het boek zo belangrijk is. Tula wordt omschreven als een strijder met een visie, iemand die wist wat hij wilde. Uit de dialogen die Guillermo schreef, spreekt een drang naar onafhankelijkheid", aldus Hira. Volgens de historicus wijzen ook feiten uit de geschiedenis op de enorme vastberadenheid van Tula en een zorgvuldige planning van de opstand.

Gevoelens
Hira noemde het boek van Rosario daarnaast ook waardevol omdat de gevoelens van Tula worden beschreven, al heeft de schrijver ze verzonnen. "In de koloniale geschiedenis ontbreken gevoelens, maar ze zijn nodig voor de geestelijke verwerking van het kolonialisme. Gevoelens worden vertolkt door kunstenaars, zoals de schrijver van Redemption Song", aldus Hira. Het bekende nummer van Bob Marley werd vervolgens vertolkt door Gideona Balentina, die overigens ook de Himno di Kòrsou zong. Haar a capella versie van het volkslied had een extra dimensie, omdat haar grootvader een van de tekstschrijvers van het Curaçaose volkslied is.

Ook Joerie Oltheten, kleinzoon van Guillermo en hoofdcorrector van het boek, koos muziek voor het uitdragen van zijn boodschap. Als rapper Pharao besluit hij de bijeenkomst met het nummer Eén, uitgebracht op 1 juli 2013 en te zien op YouTube. Ook voor hem is Tula een voorbeeld.
"Dit hadden ze toch niet verwacht, de Tula-spirit, de collectieve kracht", rapt hij. "Het is niet de bank, regering of kerk, maar wij zijn leiders van onszelf."
Waar naar de gevoelens van Tula gegist moet worden, zijn de daden en gedachten van Guillermo Rosario gemakkelijker te achterhalen. Hij liet immers een omvangrijk oeuvre na aan romans, verhalen en essays, waarvoor hij verschillende literaire prijzen ontving en zelfs werd benoemd tot ridder in de Orde van Oranje Nassau en vervolgens tot officier in de Orde van Oranje Nassau. Hij blonk uit in atletiek en vooral voetbal en was jarenlang scheidsrechter van internationale FIFA-wedstrijden. Daarnaast was hij actief in de politiek als één van de oprichters van de Democratische Partij in 1944 en Un Poko in 1959, na een breuk tussen hem en de DP.

Feestjes
Libertá Rosario herinnert zich hem als iemand die erg geliefd was in de buurt, maar voor zijn gezin erg streng was. "Hij zat altijd in de eetkamer en was op zijn schrijfmachine aan het werk. Vanaf die plek hield hij alles goed in de gaten. We mochten hem niet storen", zei ze. Hij wilde liever niet dat zijn kinderen, vooral zijn dochters, buiten speelden of naar feestjes gingen en ook zijn vrouw Elsa mocht eigenlijk niet uit zonder zijn toestemming. Zijn dochters mochten niet naar de katholieke meisjesschool in de buurt, omdat dit niet strookte met zijn politieke overtuiging, en moesten dus vroeg opstaan om met de bus naar een gemengde openbare school te gaan. Wie zich niet aan de regels hield werd gestraft.
Pas toen Libertá al in Nederland woonde, leerde ze haar vader op een andere manier kennen. "Hij was een heel andere persoon geworden. Een echte zorgzame, betrokken vader en opa. Hij kookte zelfs voor ons. "Tijdens gesprekken met hem op Curaçao, leerde ze over de zware jeugd die hij had gehad, zijn hardwerkende vader en strenge moeder. "Ze was zijn voorbeeld, al was ze erg streng. Een keer, toen Guillermo geld van haar had gestolen, stak ze voor straf zijn hand in het vuur."

Libertá leerde ook hoe Guillermo op jonge leeftijd interesse had voor politiek en al op de ambachtschool stakingen organiseerde. In mei 2003, twee maanden voor zijn overlijden, sprak ze hem op zijn verzoek nog een keer uitgebreid. "We hebben toen alles besproken en uitgesproken."

Wortel
De gesprekken met haar vader zijn uiteindelijk een belangrijke reden geweest, waarom Libertá besloot het boek te vertalen. Voor een tweede keer, want ook in 1974 vertaalde ze het met als titel 'De Onverwoestbare Wortel', maar er was toen geen uitgever geïnteresseerd. Eind vorig jaar waagde ze een nieuwe poging, waarbij haar zoon Joerie de tekst indien nodig corrigeerde. Ze koos ervoor om helemaal opnieuw te beginnen, overtuigd dat ze door haar ervaring als auteur en de gesprekken met haar vader een veel betere vertaling kon maken. Aan het boek heeft ze een biografie toegevoegd, waaruit haar persoonlijke betrokkenheid blijkt, al is dat helaas niet altijd bevorderlijk voor de leesbaarheid. "Ik vond het belangrijk om het boek dit jaar uit te geven, 150 jaar na de afschaffing van de slavernij en tien jaar na het overlijden van mijn vader. We hebben samen een stappenplan gemaakt en zeven maanden aan de vertaling gewerkt", aldus Libertá. Uitgeverij Amrit wilde het graag uitgeven.

Libertá koos dit keer ook voor een andere titel: 'Onsterfelijk'. "Guillermo en Tula leken in bepaalde opzichten op elkaar. Ze werden allebei beroofd van hun vrijheid door hun verzet tegen onrecht. Guillermo kwam daardoor een paar keer in de gevangenis terecht en Tula werd door zijn eigen mensen verraden en op gruwelijke wijze vermoord. Ik hoop dat Tula, de andere tot slaaf gemaakten in het boek en ook Guillermo zullen voortleven en een voorbeeld voor anderen kunnen zijn", aldus Libertá.

Onsterfelijk
Auteur: Guillermo E. Rosario
Prijs: 12,50 euro
ISBN: 978-90-74897-75-4
Pagina's 183

Geheim

Libertá Rosaria maakte bewust de keuze om haar broers en zusters niet in te lichten over haar vertaling. Haar broer Rafa had daar alle begrip voor, bleek tijdens de presentatie. "Libertá heeft ons pas vier weken geleden laten weten dat ze bezig was met de vertaling. Ze had al een uitgever gevonden en ze wist zelfs al op welke datum, op welke locatie en hoe laat de presentatie plaats zou vinden. Alles was al geregeld", zei hij. "Ze heeft het slim aangepakt omdat ze zichzelf en haar zussen en broers heel goed kent. We zijn allemaal kinderen van dezelfde vader, die ons direct en indirect heel veel heeft geleerd. Een van die dingen die hij ons leerde was het hebben van een mening en om die mening ook te uiten. Wij hebben overal een mening over. Het is dus maar goed dat ze ons niet om onze mening vroeg en ons niet heeft laten meelezen. Anders zaten we nu niet hier. En ook niet over tien jaar."
De publicatie van het boek is achteraf inderdaad op verzet gestuit. Enkele familieleden maakten bezwaar. Libertá zou niet over de auteursrechten beschikken en had vooraf op zijn minst toestemming moeten vragen. Niet voor de vertaling zelf, maar wel voor de publicatie ervan. De discussie heeft inmiddels geleid tot een juridisch geschil. Libertá heeft desgevraagd aangegeven dat ze niet op de kwestie wil ingaan in de media, omdat het om een familie-aangelegenheid gaat.

Letra

'Porto Marie'
Onder de titel 'Porto Marie' organiseert Uitgeverij In de Knipscheer op 8 september een gevarieerd Antilliaans schrijversprogramma met film, voordracht, lezing, interview en muziek rond de nieuwe boeken van Jopi Hart en Ronny Lobo uit Curaçao, Jacques Thönissen uit Aruba en Giselle Ecury. De titel van het programma is ontleend aan de eind mei op Curaçao gepresenteerde boektitel 'Porto Marie', die oorspronkelijk eveneens op 8 september in Nederland in het bijzijn van de auteur gepresenteerd zou worden, ware het niet dat auteur Els Langenfeld 10 dagen na uitgave overleed.

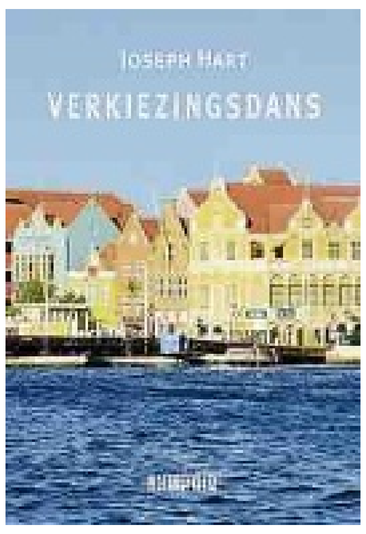

Ronny Lobo
Ronny Lobo debuteert met 'Bouwen op Drijfzand', over een architect die niet alleen in conflict komt met verwachtingen van opdrachtgevers voor het huis dat hij voor hen ontwerpt, maar ook met verwachtingen over zijn relaties met hen. Uiteindelijk blijkt alles op drijfzand te zijn gebouwd, symbool voor het menselijk bedrijf.

Giselle Ecury
Twee levensverhalen en een onthullend telefoongesprek. Daarover gaat de derde roman van Giselle Ecury, De rode appel, een Bildungsroman. Nick en Elisabeth wonen in Nederland en hebben beiden een deels Curaçaose achtergrond. De een heeft het gevoel, dat er vroeger iets verdrongen werd, de ander heeft zelf iets verdrongen.

Jopi Hart
Verkiezingsdans van Jopi Hart is een roman over persoonlijke opoffering, corrupte politici, georganiseerde misdaad, liefde en seks die zich afspeelt op Curaçao. In 2006 kon Joseph Hart niet weten dat zijn debuutroman Election Dance zeven jaar later bijna profetische betekenis zou krijgen. Maar met de lafhartige moord op parlementariër Helmin Wiels - de politiek leider van Pueblo Soberano, die streed tegen corruptie en criminaliteit - haalde de werkelijkheid de fictie in.

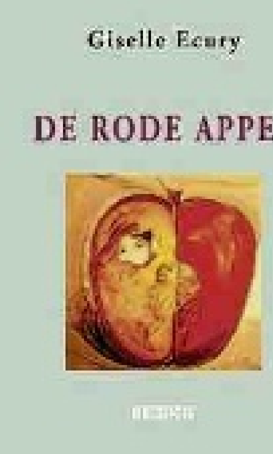

Jacques Thönissen
Met de 14 hedendaagse Arubaanse verhalen die in Onder de watapana gebundeld zijn, keert Jacques Thönissen terug naar Aruba als inspiratiebron. De verhalen zijn ge-ent op het dagelijkse leven. 'De mensen op Aruba leven veel meer met bijgeloof, voorspellende dromen, rare genezende krachten en zwarte magie. Dat hoort voor hen allemaal bij de werkelijkheid.'

Hollick Arvon-prijs
Aankomende Caribische auteurs die willen meedingen naar de Hollick Arvon-prijs voor Caribische literatuur 2014, kunnen hun werk voor 30 september aanstaande indienen. De prijs is bedoeld om een aankomende auteur te begeleiden bij het schrijven op het gebied van literary non-fiction. De prijs is inmiddels verbonden aan het BOCAS literatuurfestival in Trinidad. Voor verdere informatie: http://www.bocaslitfest.com/hollick-arvon-prize; of info@bocaslitfest.com

Ars Poëtica

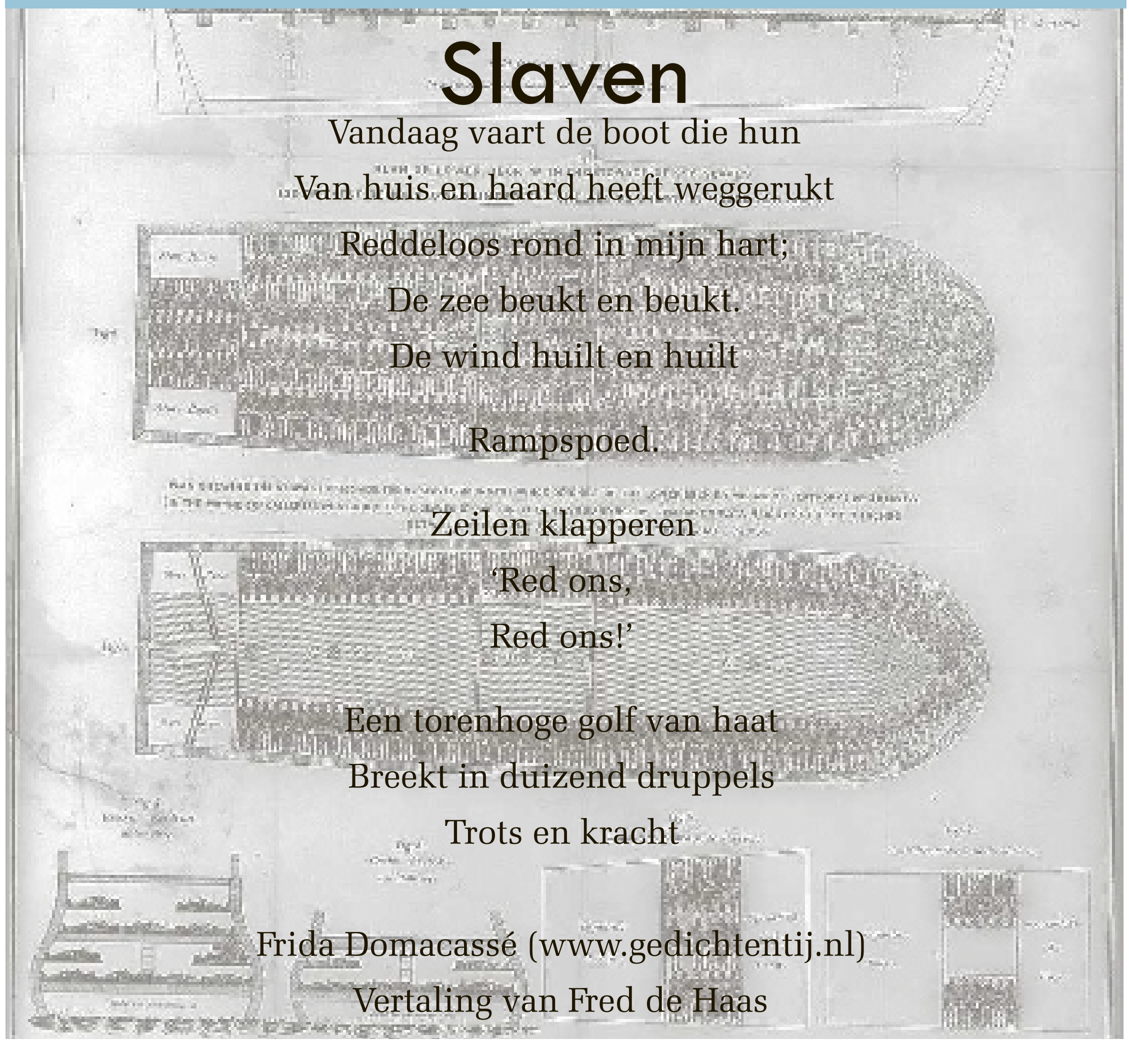

Slaven

Vandaag vaart de boot die hun
Van huis en haard heeft weggerukt
Reddeloos rond in mijn hart,
De zee beukt en beukt.
De wind huilt en huilt

Rampspoed.

Zeilen klapperen
'Red ons,
Red ons!'

Een torenhoge golf van haat
Breekt in duizend druppels
Trots en kracht

Frida Domacassé (www.gedichtentij.nl)
Vertaling van Fred de Haas

Huntu Kòrsou

Hulp aan de gemeenschap (slot)

Curaçao was even in de ban van de Kroonappels. Eigenlijk genaamd de 'Appeltjes van Oranje' die dit jaar in verband met de troonswisseling deze benaming kregen. Middels dit initiatief worden de meest spraakmakende sociale projecten in het Koninkrijk der Nederlanden, dus ook hier in het Caribisch deel, in het 'zonnetje' gezet. Projecten die bijdragen aan een 'better quality of life'. Dit jaar was het winnende geldbedrag 50.000 euro en als aandenken natuurlijk 'Het appeltje van Oranje'.

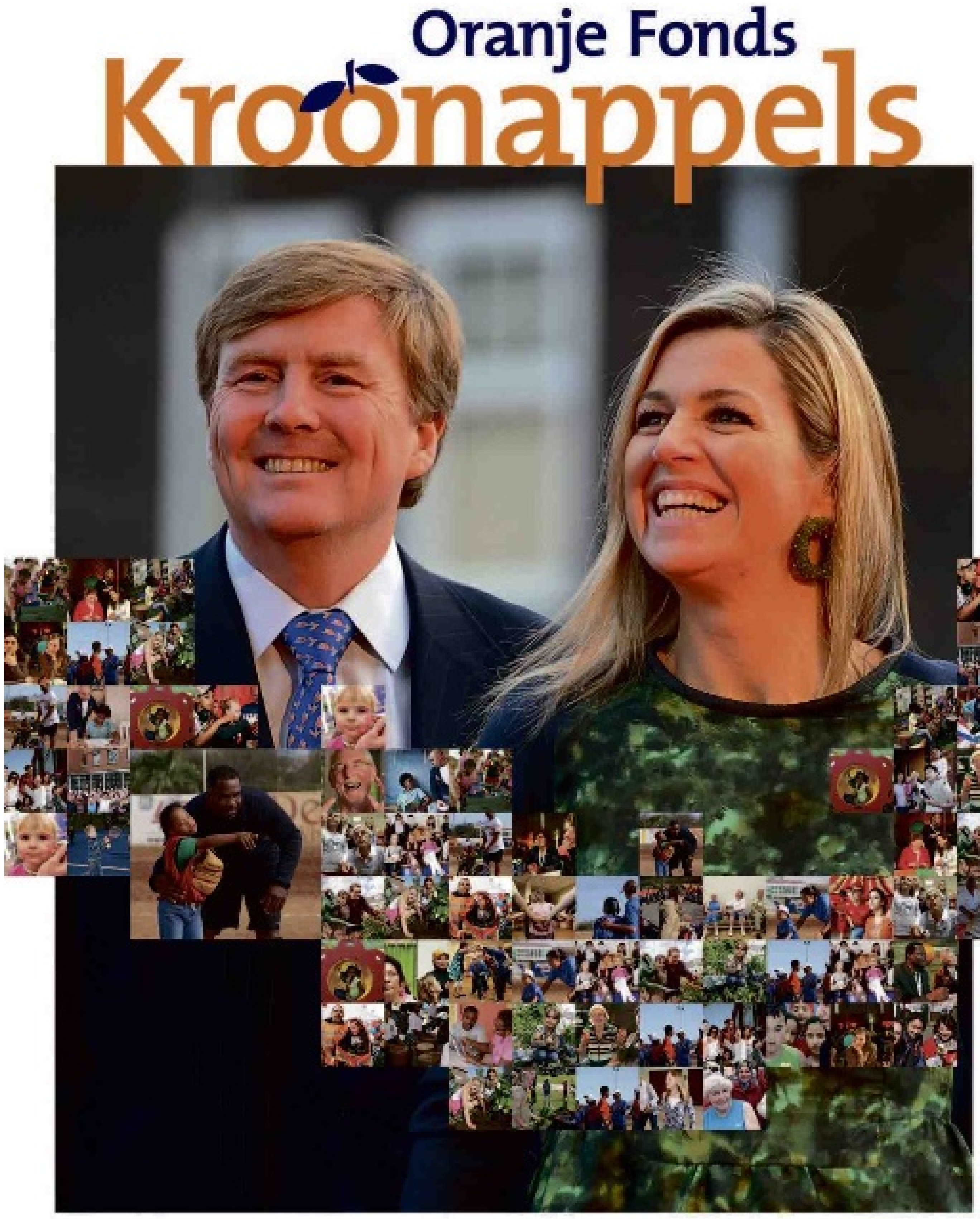

Tekst: Shakti-Aroena Lakhi

Het fonds dat dit alles jaarlijks mogelijk maakt is het Oranje Fonds. Dit is tevens het fonds dat met vier andere stichtingen haar krachten heeft gebundeld in Samenwerkende Fondsen. Vanwege haar dubbele rol en hiermee haar connectie met ons eiland vind ik het de moeite waard stil te staan bij dit fonds. Want hoe dan ook via de 'Appeltjes' en Samenwerkende Fondsen draagt zij met haar steun bij aan een sociaalbewuste Curaçaose samenleving.

De aanleiding van haar oprichting in 2002 was het huwelijk van koning Willem Alexander en koningin Máxima die dit fonds cadeau gaven aan alle inwoners van het Koninkrijk. Het fonds van en voor het volk. En dat blijkt ook uit de doelstelling: het bevorderen van betrokkenheid in de samenleving. Oftewel het versterken van de sociale cohesie. Door steun te geven aan deze initiatieven worden mensen bij elkaar gebracht, onderlinge contacten versterkt en wordt saamhorigheid binnen wijken gecreeerd. Basis-ingrediënten voor 'happy people' en een 'happy community'.
In Nederland is dit fonds onder meer verantwoordelijk voor de organisatie van 'Burendag'. Een jaarlijks feestelijk gebeuren tussen buren in de wijken om binding onder de mensen te versterken. Daarnaast organiseert zij jaarlijks Nederlands grootste vrijwilligersactie 'Nederland Doet'. Twee dagen lang kunnen Nederlandse burgers zich vrijwillig inzetten voor sociale initiatieven. Dit concept is inmiddels overgewaaid naar Bonaire (Bon Doet) en Aruba (Aruba Doet).
De ondersteuning die Curaçao krijgt, vind ik niet niks te noemen. Zo is er in 2011 een kleine negen ton gulden geïnvesteerd in projecten in verschillende wijken zoals Souax, Otrobanda en Fuik. Projecten die in aanmerking zijn gekomen voor steun zijn divers. Van ondersteuning van dagelijkse activiteiten tot aan de aanschaf van materiaal. Stichting Mamisa, een dagopvang van jonge alleenstaande moeders ontving geld voor haar activiteiten om deze vrouwen zelfredzaam te maken. Fundashon Amigunan di Christo heeft voor haar jaarlijks terugkerende vakantieplan, waar honderden kinderen uit Fuik gratis aan deelnemen, subsidie ontvangen. En de stichtingen Centro Hubenil Mahuma en Wit Gele Kruis kregen respectievelijk ondersteuning voor de aanschaf van computers en auto's.
Willem Alexander en Máxima als beschermpaar van het Oranje Fonds hebben het goed gezien en aangevoeld. Dit is in mijn optiek wel het beste cadeau dat zij aan de gemeenschap hebben kunnen geven. Een prachtig geschenk dat ons geluk geeft voor het leven. Dat ons tot vrije en zelfbewuste burgers maakt. Zij hebben hiermee het zaadje geplant voor een duurzaam Koninkrijk.

Meer informatie: www.oranjefonds.nl of www.kroonappels.nl

Huntu Kòrsou

Ir. Shakti-Aroena Lakhi is voorzitter en medeoprichtster van Huntu Kòrsou. Een stichting die zich inzet voor een 'better quality of life' op Curaçao. Meer lezen over dit initiatief: www.huntu-korsou.org en www.facebook.com/HuntuKorsou .

Puzzels

PRIJSPUZZEL

HORIZONTAAL:
1. Soort riet; 8. bloembed; 11. olie (Eng.); 12. bijbelse figuur; 13. zangvogel; 14. rivier in Siberië; 16. korenafval; 18. dwaas; 19. thans; 20. edel; 22. muurholte; 24. dierenverblijf; 25. door; 26. schaakstuk; 28. gegraven water; 30. moederoverste; 31. praatvogel; 33. rivier in Oostenrijk; 34. bedoelen; 36. bouwafval; 37. edelmetaal; 38. het opbieden; 40. deel van India; 42. Europeaan; 45. deel van het gelaat; 46. geplaag; 48. windrichting; 50. steen; 51. raamscherm; 52. blut; 54. lof; 55. voorzetsel; 56. deel van een schip; 58. gril; 60. muzieknoot; 61. aanwijzend vnw.; 62. watering; 64. slaapgelegenheid; 66. Griekse zuilengang; 67. beursmakelaar.

VERTICAAL:
1. Boeddhistisch heiligdom; 2. geliefde van Zeus; 3. zacht keelgeluid; 4. geestdrift; 5. muzieknoot; 6. rivier in Frankrijk; 7. vogelproduct; 8. schicht; 9. boom; 10. testen; 13. achttiende–eeuwse japon; 15. Turkse eretitel; 17. verhoogde toon; 18. nachtvlinder; 19. kolken; 21. boogbal; 23. deel van een uurwerk; 24. Europeaan; 25. schrijfgerei; 27. Romeinse geschiedschrijver; 29. voorvoegsel; 30. midden (Lat.); 32. op leeftijd; 34. onfris; 35. op elkaar; 38. indiscreet; 39. kortstondige regenval; 41. rund; 43. Noach; 44. nauwgezet; 46. waagstuk; 47. grote toeloop; 49. bijbelse figuur; 51. lidwoord; 53. blaasinstrument; 56. projectieplaatje; 57. mannelijk dier; 59. wig; 61. muzieknoot; 62. Frans lidwoord; 63. bijwoord; 65. lidwoord.

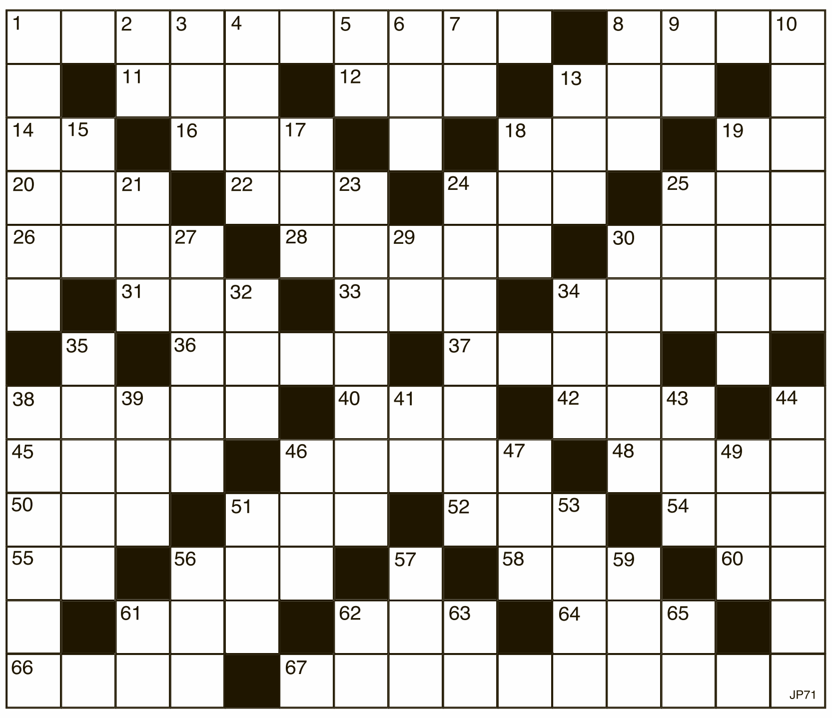
JP71

Uit de inzendingen van de Amigoe-puzzel van vorige week is als winnaar van de weekprijs van 25 gulden getrokken:

Mariela Geerman
Catashi 16
Aruba

N. Augusta
Seru Fortunaweg 42
Curaçao

De winnaar kan zijn/haar prijs na identificatie ophalen op het kantoor van de Amigoe. Curacao: Kaya Fraterna di Skèrpènè z/n tot drie uur n.m. Aruba: Bilderdijkstraat 16-2, tijdens kantooruren. Oplossingen moeten zowel op Curaçao als Aruba zijn ingediend op woensdag voor 12:00 uur. Gelieve duidelijk op de enveloppe te vermelden: Amigoe-puzzel. Vanuit Bonaire kan de oplossing gefaxt worden naar Curaçao: (00599-9) 767-4744. De prijzen vervallen na drie maanden.

ANAGRAM

Op elke verticale regel dient een woord van vier een van vijf en een van zes letters te worden ingevuld. Het woord van vijf letters bestaat uit de letters van het voorgaande woord plus 1, het woord van zes letters bestaat uit de vijf letters van het voorgaande woord plus 1. Als de hele puzzel juist is ingevuld, vormen de letters op de vet omlijnde regel een woord.

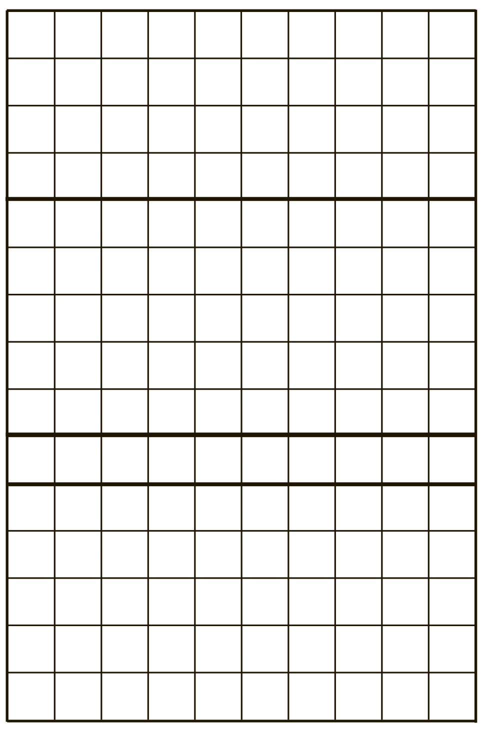

1. Advies, rang, tuin;
2. ruwe steenmassa, flink, uitvoer;
3. lot zonder prijs, vervoermiddel, morgenland;
4. deel v.e. bijenkorf, slagader, plechtgewaad;
5. getal, traag, kaartkleur;
6. deel v.d. voet, Spaans rijpaard, zekere afmeting;
7. vervolgserie, babysitter, treeplank;
8. voorgerecht, lekkers, plotseling;
9. etagewoning, meubelstuk, blunder;
10. rivier in Duitsland, beneden, duister.

CRYPTO-OVERLAPPER

Op elke regel twee woorden invullen. Twee of meer eindletters van het eerste woord zijn meteen de beginletters van het tweede woord.

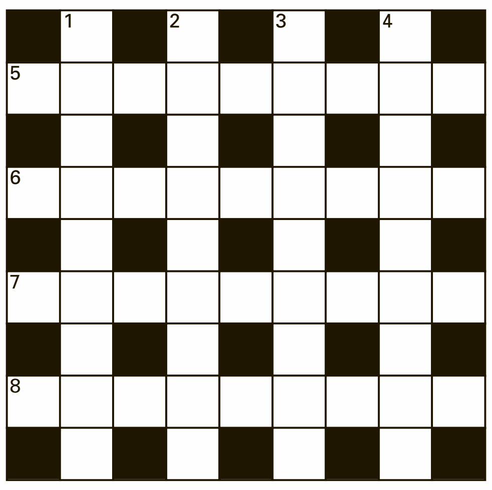

HORIZONTAAL:
5. Ordinair in huis (6);
De weg van een huisdier (7);
6. Rond de vereniging (5);
Dokter die op de vuist gaat (8);
7. Stomme standaard (4);
Afkeer van een auto (8);
8. Voor een vrouw reeds een jaar durend (6);
Wijzers om te breien (7).

VERTICAAL:
1. Plat gelopen door veel bezoek (4);
Geld(ig) gebied (8);
2. (Show)naam (4);
Nog niet gereed door een defect (7);
3. Het idee dat men plotseling binnenkomt (5);
Gaat op kop bij een riskante rit door de duinen (7);
4. Verbindt een vracht (4);
Gelukkig schijnen (7).

WOORDZOEKER

In deze mengelmoes van letters zijn al de onderstaande woorden verstopt. Streep alle woorden door. De resterende letters vormen dan regel voor regel van links naar rechts gelezen de oplossing van deze puzzel.

C	S	R	S	K	E	R	N	E	D	R	O	B
N	O	U	E	H	A	L	L	O	T	A	Y	A
E	E	N	C	E	A	G	A	L	S	D	A	R
D	T	G	C	I	W	A	L	I	P	T	E	Z
D	N	L	A	R	T	L	R	E	V	A	H	K
N	A	O	O	W	E	A	A	G	R	I	R	E
E	L	E	H	V	T	E	M	E	R	U	S	J
T	O	I	D	E	E	S	T	A	I	O	T	K
S	Z	S	O	G	D	R	N	P	R	S	E	E
I	N	S	P	A	O	E	R	E	E	D	P	I
W	O	E	E	N	R	U	L	R	I	I	I	L
K	G	S	R	E	I	U	R	S	S	D	N	K
R	R	B	W	M	S	A	A	H	D	N	A	Z
E	O	O	T	R	E	O	R	B	F	L	A	H
V	G	E	J	N	E	O	R	G	S	A	R	G
N	I	V	E	L	L	E	E	R	D	E	R	S

Alweer
Arrest
Ayatollah
Bordenrek
Concreet
Dienstwagen
Doperwtje
Dramaticus
Gorgonzola
Grasgroen
Haargroei
Halfbroer
Haver
Kliekje
Kruipruimte
Menage
Nivelleerders
Obsessie
Radslag
Retro
Revolte
Sledehond
Stepin
Verkwistend
Zandhaas
Zetpil

PUZZELSLANG

Begin bij vakje 1. Bij elk volgend cijfer begint een nieuw woord. De laatste letter van een woord is telkens de eerste letter van het volgende woord. Bij goede invulling, is in de licht gekleurde vakjes een woord te lezen.

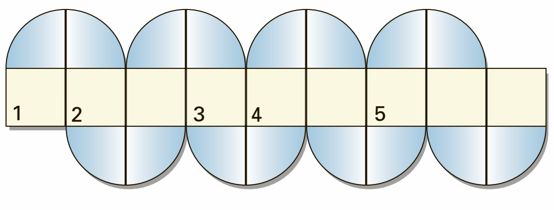

1. Bijbelse naam; **2.** evenals; **3.** lusthof; **4.** Amerikaanse waterval; **5.** niet aanbevelen.

© Puzzelland/130907

SUDOKU

	4			3		1	8	
6			8		9			
	5	9					4	
		8	9		3			
3			1	7		8		5
						3	7	1
				6		7	1	
4		5				2		8
	7	2			4			6

Schrijf alle cijfers 1 t/m 9 in alle verticale kolommen, alle horizontale rijen én in alle vierkantjes van 3 x 3 vakjes.

Oplossing vorige week

8	5	1	4	9	2	6	7	3
4	7	9	3	6	1	8	5	2
3	2	6	5	7	8	9	1	4
1	4	3	6	2	7	5	8	9
5	6	8	1	3	9	2	4	7
7	9	2	8	5	4	1	3	6
9	1	7	2	8	3	4	6	5
2	8	5	7	4	6	3	9	1
6	3	4	9	1	5	7	2	8

OPLOSSINGEN VAN VORIGE KEER

Prijspuzzel: HORIZONTAAL: 1. Buurt; 5. aam; 8. stuip; 12. eik; 13. opbloei; 16. ier; 17. te; 18. clou; 19. doch; 21. re; 22. trio; 24. nimes; 26. oost; 28. mul; 30. sem; 31. dor; 32. neppen; 35. regime; 37. ga; 38. peloton; 39. na; 40. moskee; 42. eiloof; 45. sul; 46. ais; 48. mac; 49. slei; 51. vleet; 53. kobe; 55. io; 56. paal; 58. rots; 60. os; 61. cel; 63. granada; 65. ent; 66. itala; 67. hof; 68. polka. VERTICAAL: 1. Betten; 2. uier; 3. uk; 4. tol; 5. abuis; 6. al; 7. modem; 8. sic; 9. ui; 10. iers; 11. pretje; 14. pon; 15. eos; 18. coup; 20. hoog; 23. impasse; 25. melodie; 27. orinoco; 29. lepel; 31. denim; 33. ego; 34. nee; 35. roe; 36. mao; 40. musici; 41. kuip; 43. laks; 44. fiesta; 46. allah; 47. seraf; 50. loet; 51. var; 52. tod; 54. bonk; 57. aga; 59. tap; 62. la; 64. no; 65. el. **Crypto-overlapper:** Horizontaal: 5. Reveneens; 6. vluchtbel; 7. stuurslag; 8. banjoekel. Verticaal: 1. Verletaal; 2. geschutje; 3. deltasten; 4. engeladen. **Anagram:** 1. elan-falen-Flanel; 2. rede-roede-Roedel; 3. rust-steur-Unster; 4. idem-denim-Iemand; 5. toen-tenor-Tronie; 6. akte-takel-Vlakte; 7. gein-lenig-Lezing; 8. kern-keren-Inkeer; 9. roet-poter-Export; 10. rage-lager-Gareel. Gevraagd woord: FRUITVLIEG **Woordzoeker:** MISDADIGER **Puzzelslang:** 1. Iron; 2. niksnut; 3. toko; 4. odorant; 5. tekenen. Sleutelwoord: INSTORTEN

Chocola

Als we snoepfabrikanten moeten geloven, kunnen we geen fatsoenlijke prestatie leveren zonder een chocoladereep.

Tekst: Miriam de Windt

Hun boodschap is niet helemaal uit de lucht gegrepen, want op het moment dat we ons een beetje flauw voelen, zorgen chocola en snoep voor een snelle oppepper. Maar als u alleen chocolade en snoep gaat eten om de bloedsuikerspiegel te verhogen, worden ze snel een vast onderdeel van de voeding. Beslist niet aan te raden.

Chocoladecake wordt door velen niet gezien als simpel snoepgoed, maar eerder als een noodzaak.
Er zijn chocoladecakes en er zijn chocoladecakes. Lees verder en geniet van het verrassingselement dat uit de analyse van het recept bij deze aflevering naar voren komt.

Analyserend
Om te beginnen, zal niemand ooit cake eten om gezonde voedingsstoffen binnen te krijgen. Met andere woorden, het was te verwachten dat gezonde voedingsstoffen nauwelijks in dit gerecht voorkomen.
Ieders zorg is juist om niet al teveel slechte voedingsstoffen binnen te krijgen. U bent er zich bewust van en bijna 100 procent ervan verzekerd dat cake en taart veel verzadigde vetten, suikers en cholesterol leveren. Dit recept valt eigenlijk best mee als u de analyse bekijkt. Vetten en verzadigde vetten zijn inderdaad ruim aanwezig, maar toch niet zo overdreven veel. Ook de hoeveelheid cholesterol blijft redelijk binnen de perken.
Dit recept voor chocoladecake maakt zondigen bijna verantwoord. Het aantal calorieën is bijna gelijk aan 2 sneetjes brood, terwijl de hoeveelheid koolhydraten en suikers laag blijven. De hoeveelheid koolhydraten is gelijk aan 1 snee brood. Wie zou dat hebben gedacht? Dat er cake bestaat met calorieën gelijk aan alleen maar 2 sneetjes brood.
Anders is het met de traditionele Curaçaose 'bolo di manteka'. De verhouding van eieren, bloem, vet en suiker is veel ongunstiger voor wat betreft de vetten, suiker en cholesterol, vergeleken met dit recept. Het traditionele recept vereist voor een 'bolo di manteka' van 1 pond: 500 gram bloem - 500 gram suiker - 500 gram vet - 12 eieren. Zonder te calculeren weet u al hoe laat het is, overmatig veel vet, suiker en cholesterol.

Chocola
Chocola, de welbekende lekkernij gemaakt van cacao uit cacaobonen. De cacaoboon is de pit van de vrucht van de cacaoboom, die oorspronkelijk alleen in Zuid-Amerika voorkwam. Geliefd in de hele wereld, te koop als repen of verwerkt in producten, snoepgoed en in poedervorm.
De Azteken gebruikten de cacaoboon als betaalmiddel. Zij maakten er een drank van en ontdekten dat het vermoeidheid tegengaat. Lange tijd hierna, tot de 16e en 17e eeuw werd chocola alleen gedronken. Later ontdekte men dat er andere producten met chocola konden worden gemaakt. De eerste chocoladefabriek kwam tot stand in de 18e eeuw in Engeland. Hierna kwamen er meer fabrieken in Frankrijk, Duitsland en in Zwitserland.
Productie van cacao tot het maken van chocola is een zeer uitgebreid proces.
In elke grote vrucht zitten ongeveer 40 cacaobonen. De bonen worden met de hand uit de vrucht gehaald en geroosterd. Door het roosteren ontstaat een speciale smaak. De geroosterde bonen worden gepeld en gemalen. Bij het maalproces wordt door de hitte het vet in de cacaobonen gesmolten. Zo ontstaat er een cacaostroop met een bittere smaak. Door persen wordt het vet van deze stroop gescheiden waardoor een vaste cacaoperskoek overblijft. Deze koek wordt vermalen tot cacaopoeder, die verwerkt wordt in allerlei producten.

In het mediterraan dieet...
Chocola kan positieve effecten hebben op uw gemoedstoestand. Chocola bevat bestanddelen die een stimulerende werking hebben. Echter, dezelfde bestanddelen kunnen ook hoofdpijn geven. Chocola verhoogt het gehalte aan serotonine en endorfines in de hersenen en deze stoffen geven een oppeppend effect. Dit is voor een deel te danken aan de stof fenylethylamine, die van nature in de hersenen voorkomt en bij emotionele opwinding vrijkomt. Begrijpelijk dat de geliefde zijn beminde dan ook een doosje chocola geeft en mensen eten chocola wanneer hun relatie stuk is gelopen. Chocola bevat ook de stimulerende stoffen theobromine en cafeïne die de alertheid verhogen.
Gezien de positieve effecten van chocolade is af en toe een beetje niet helemaal uit den boze. Pure chocolade, zonder (al te veel) suiker is het beste om er soms mee te zondigen. Het gaat om de hoeveelheid suiker in chocolade en in producten gemaakt van cacao, waarop u dient te letten. Regelmatige en grote porties zoetigheid passen niet in het mediterraan dieet. Als u iets zoets wilt eten, dan met mate en goed kiezen wát voor zoetigheid. Het beste is om zoetigheid zonder enige voedingswaarde achterwege te laten. Aangezien chocola toch wat positieve effecten heeft, kan het geen kwaad. Een klein stukje, 2 à 3 maal per maand.

Miriam de Windt is diëtiste en natural nutritionist.
T 889-1788
C 520-6932
E mdewindt@scarlet.an.

Voedingswaarde voor 1 stukje chocoladecake (uitgaande van 30 stuks per recept)

Voedingsstoffen	Hoeveelheid	% DAH
Calorieën/ kJoules	159/ 668	8%
Natrium	28mg	1%
Eiwitten	2 g	2%
Kalk	24mg	3%
Vetten	10g	15%
IJzer	0.6mg	4%
Verzadigde vetten	5g	25%
Vitamine A	82mcg	9%
Cholesterol	28mg	10%
Vitamine B1	0.04mg	4%
Koolhydraten	14g	6%
Vitamine B2	0.04mg	3%
Voedingsvezels	1g	3%
Vitamine C	0	0

De percentages zijn berekend op basis van 2000 calorieën (8400 Kjoules) per dag, voor een gezonde volwassene.

Kook mee met May

Chocolade-cake met chocolade-streusel

Ingrediënten:

Chocolade-streusel
6/7 eetlepels ongezouten roomboter
1 cup tarwebloem
1/4 cup kristalsuiker
1/4 cup donkerbruine basterdsuiker
2 eetlepels gezeefde Droste-cacao
1/4 theelepel bakpoeder
1/4 theelepel zout
1/4 theelepel gemalen kaneel
De boter smelten in een steelpan met dikke bodem. Laten afkoelen.
De bloem, de suikers, de cacao, de bakpoeder, het zout en de kaneel samen mengen.
Bij de afgekoelde boter voegen, met de hand kneden, en met de vingers verkruimelen. 10 à15 Minuten laten staan.

De chocolade-cake
1 1/4 cups gezeefd tarwebloem
1/4 cup gezeefde Droste-cacao
3/4 theelepel bakpoeder
1/4 theelepel zout
90 gram chocolade zonder suiker, in stukjes gehakt
6 eetlepels ongezouten roomboter
2 eetlepels olie (gewone olijfolie, vegetarische of canola-olie).
2 grote eieren
2/3 cup kristalsuiker
1/3 cup donkerbruine suiker
1 theelepel vanilla-essence
3/4 cup zure room
Afmaken met:
1/3 cup chocolade-chips
1/2 cup gehakte walnoten

Bereidingswijze:
Het ovenrooster in het midden van de oven plaatsen.
De oven tot 350 graden Fahrenheit voorverwarmen.
Een vorm van 22,5/32,5/5 cm met boter invetten.
De bloem, de cacao, de bakpoeder en het zout mengen.
De chocolade, de boter en de olie in een vuurvast schaaltje boven een pan met zachtkokend water, samen smelten. Warm houden.
De eieren met een elektrische mixer kloppen, de kristalsuiker en dan de bruine suiker lepel voor lepel toevoegen. De vanilla toevoegen.
Dan het warme chocolademengsel toevoegen.
De mixer op laag zetten en de droge ingrediënten om de beurt met de zure room toevoegen, altijd eindigen met de droge ingrediënten. Het beslag in de geprepareerde vorm scheppen, met een lepel glad strijken. De streusel met de vingers over het beslag verkruimelen en de chips en de noten erover strooien. Zachtjes aandrukken.
30 à 35 Minuten bakken in de voorverwarmde oven. Test met saté-stokje!
De cake laten afkoelen in de vorm op een taartrooster.
In stukjes van 5/5 cm snijden.

Eet smakelijk, May

WIJNADVIES

Verzorgd door de wijnspecialisten van Licores Maduro

Offley, Rich Tawny Port

Druivensoort: Tinta Roriz, Tinta Barocca, Touriga Naçional
Streek: Dourovallei, Portugal
Kleur: Roodbruin
Geur: Toffee, gedroogde pruim, koffie
Smaak: Intense warme smaak van koffie, chocolade en vijgen

Wie houdt er nu niet van chocoladetaart!
Heerlijk gewoon en daar drinken we een klassieker bij van het wijnhuis Offley, een rijke tawny port, uiteraard gemaakt in de schitterende Douro-valleien van Portugal.
Voor port worden alleen inheemse druiven gebruikt met de mooie namen als Tinta Francesca, Tinta Roriz en Tinta Barocca. Heerlijke 'versterkte' wijnen die perfect aansluiten bij donkere nagerechten met ingrediënten als karamel, bramen, koffie, pruimen, chocolade, vijgen of kaneel.
De smaak van deze port laat zich het beste omschrijven als bramenfruit, gedroogde pruimen, karamel, koffie-extract, chocolade en gewelde rozijnen. Klinkt dat niet heerlijk? Bij de chocoladetaart een ware sensatie en traktatie voor de smaakpapillen.

Santé!
Erik van Kampen, sommelier

LICORES MADURO

Deze wijn is verkrijgbaar bij The Store Licores Maduro en uw favoriete supermarkt!

Het genot van wijn

Umbrië, groen hart van Italië

Zoevend vinden we onze weg door het glooiende landschap van Umbrië. Voor onze trip door het groene hart van Italië hebben we gekozen voor passend vervoer in de vorm van de legendarische Fiat cinquecento oftewel 500.

Tekst: Erik van Kampen

Het kleine Italiaanse gebakje navigeert ons precies door alle nauwe straatjes in de ontelbare dorpjes en door het bochtige parcours in de heuvels daaromheen. Het is er werkelijk adembenemend mooi en zeer groen.

We logeren in een klein dorp, nauwelijks te vinden, maar we hebben goede aanwijzingen meegekregen van mevrouw Luciana en die volgen we nauwkeurig. Eenmaal aangekomen op onze bestemming voor de komende 10 dagen kijken we onze ogen uit. Ons verblijf is een riant appartement op de tweede verdieping met eigen terras, patio en uitkijktoren!
Mevrouw Luciana is 74 maar zeer kwiek en levendig. Ze praat honderduit over de streek en waar we allemaal naar toe kunnen. 's Avonds neemt ze ons mee naar een lokaal festival in een dorpje waar we zonder onze gastvrouw nooit waren aangekomen.
De volgende dag gaan we op pad om de streek beter te leren kennen. Het brengt ons in de prachtigste dorpen zoals Montefiascone beroemd om het legendarische verhaal van de Duitse bisschop Johannes Fugger die in het jaar 1111 naar Rome reist om daar de kroning van keizer Hendrik V bij te wonen. Hij laat zijn knecht vooruitreizen om op de deur van een 'goede' herberg het woord Est! te schrijven wat 'Hier is het' betekent.
Aangekomen bij de herberg van Montefiascone schreef de knecht, na het proeven van de wijn, zonder nadenken, Est! Est! Est! op de deur.
De bisschop wist genoeg en verbleef vervolgens tot aan zijn dood in het dorp waar aan de voet van de oude dom zijn graf te bewonderen is. Hij liet al zijn bezittingen na aan de gemeenschap, maar wenste daarvoor in de plaats wel dat er ieder jaar een vat goede wijn over zijn graf zou worden leeggegoten, en zo geschiedde.
Onze reis vervolgden we oostwaarts naar het bekende wijndorp Orvieto dat we al van ver konden zien liggen, statig hoog in de heuvels.
Onderweg rijden we aan één stuk door velden vol met olijfbomen, adembenemend mooi en zeer sierlijk door het landschap gelegen. Ook zagen we velden met de karakteristieke zonnebloemen.
We stoppen onderweg voor een lunch aan de kant van de weg en om naar de trots hangende druiventrossen te kijken.
De trossen zijn al bijna volgroeid en de bladeren beginnen al sporen van verkleuring te vertonen, we zagen Trebbiano-, Verdelho- en Grechetto-druiven die afzonderlijk allemaal klein van stuk zijn, maar wel op een tros heel dicht op elkaar zitten en op die manier behoorlijk zwaar wegen en uiteindelijk veel geconcentreerd sap produceren als ze 'handmatig' geperst worden.
Hier worden zowel de olijfolie als de wijnen nog op een zeer traditionele wijze bereid, geen machines, maar handmatige pluk, geen mechanische pers, maar vaak geperst met een rad dat al sinds de Romeinse tijd door paarden- of ezelskracht in werking wordt gezet.
In de oude ommuurde stad van Orvieto aangekomen heb je een onvergetelijk uitzicht over de valleien en de onuitputtelijke wijngaarden van druiven die tegen de verschillende glooiende heuvels zijn aangeplant.
In Orvieto genoten we van een eenvoudige 'boerenlunch' bestaande uit bruschetta met plaatselijke pecorino (schapenkaas) en vers afgesneden prosciutto (rauwe ham) en sopressa (boerensalami), uiteraard begeleid met een sappig glas Orvieto Classico van de plaatselijke wijnboer.
De mensen in de streek zijn allervriendelijkst en helpen je daar waar nodig is. Ze zijn trots op hun (geboorte)-streek en nemen overal de tijd voor. Terwijl ik dit schrijf kijk ik uit over het groene landschap en vraag me af hoe lang ik hier nog mag blijven?
Morgen gaat de reis naar Rome ongetwijfeld met nieuwe ontdekkingen op het gebied van cultuur, gastronomie en natuur. Ik verheug me er nu al op.

À Votre Santé

Erik van Kampen is sommelier bij Licores Maduro.

Fiscale feiten

Verbetertraject bij disfunctionerende werknemer

In het arbeidsrecht wordt doorgaans geredeneerd vanuit de positie van de werkgever en de werknemer. Dat is ook logisch aangezien de werkgever en de werknemer partijen zijn bij een arbeidsovereenkomst. In arbeidsrechtelijke procedures staan ook veelal de werkgever en de werknemer tegenover elkaar. Soms kan dat overigens ook een andere partij zijn zoals een vakbond die partij is bij een collectieve arbeidsovereenkomst.

Tekst: William ten Veen

Als in het bovengenoemde verband gesproken wordt van een 'werkgever', dient met zich te realiseren dat deze (rechts)persoon het belang van de arbeidsorganisatie (of zorgvuldiger: de rechtspersoon die deze organisatie in stand houdt) behartigt en daarmee tevens het belang van alle werknemers. Naast dit algemene belang van alle werknemers staat het belang van een individuele werknemer.
Als de werkgever en de werknemer tegenover elkaar komen te staan wegens het (dis)functioneren van de werknemer zullen beide partijen zich moeten inspannen om het functioneren van de werknemer weer op het noodzakelijke niveau te krijgen. Een werknemer dient zo snel mogelijk aangesproken te worden op zijn disfunctioneren.
Het is daarbij van belang dat de werkgever zo concreet mogelijk duidelijk maakt en bij voorkeur op papier zet wat en hoe er verbeterd moet worden. Met andere woorden: er moet een verbetertraject worden geïntroduceerd. In dit traject moet de werknemer een redelijke termijn worden gegeven om zijn functioneren te verbeteren. Tevens is het van belang dat de werkgever en de werknemer gedurende het verbetertraject tussentijds evalueren om te bekijken of het functioneren van de werknemer is verbeterd. Het kan immers heel goed mogelijk zijn dat het de werknemer niet goed duidelijk is wat er van hem wordt verwacht en dat opheldering daaromtrent al een oplossing biedt. In het geval de werknemer weer naar behoren functioneert - hetgeen een mogelijkheid is die door de gemiddelde werkgever nog weleens wordt vergeten - kan het (ontslag)dossier worden gesloten.
Indien de gewenste verbetering in het functioneren van de werknemer is uitgebleven, zal doorgaans worden onderzocht of een minnelijke regeling om de arbeidsovereenkomst te beëindigen mogelijk is. Als partijen niet tot een minnelijke regeling komen - waarbij het gebruikelijk is dat de werknemer een gezien alle omstandigheden van het geval billijke financiële vergoeding wordt aangeboden - kan de werkgever een gerechtelijke procedure beginnen om de arbeidsovereenkomst te laten ontbinden door het Gerecht in Eerste Aanleg van Curaçao.

Als de werkgever de werknemer geen redelijke kans heeft geboden om zijn functioneren te verbeteren, kan dit in het ergste geval leiden tot afwijzing van het verzoek tot ontbinding van de arbeidsovereenkomst van de werknemer door het Gerecht in Eerste Aanleg van Curaçao. Veelal zal de rechter echter toch overgaan tot ontbinding van de arbeidsovereenkomst van de werknemer op basis van een 'verstoorde arbeidsrelatie' waarbij voor het bepalen van de hoogte van de ontslagvergoeding rekening zal worden gehouden met het feit dat de werknemer geen redelijke kans is geboden zijn functioneren te verbeteren.

Het opbouwen van een goed (ontslag)dossier is derhalve van groot belang als de werkgever het voornemen heeft afscheid te willen nemen van een werknemer in verband met disfunctioneren. Uit de jurisprudentie blijkt dat rechters het van belang achten dat er een verbetertraject is doorlopen waarbij de werknemer een redelijke termijn is gegeven om het functioneren te verbeteren.

Mr. William ten Veen is advocaat en Partner bij BBV Legal. tenveen@bbvlegal.com

Mens & Werk

Omgaan met macht

"Orde, verschil, klasse, macht, leeftijd, geld, hoe maken wij daar sociaal een mooi plaatje van." Deze woorden zijn van Bergman (Nederlands dichter en pseudoniem van Aart Kok, 1921-2009) in zijn autobiografische boek 'De tijd te lijf'. Met het vinden van het mooie plaatje is iedereen dagelijks bezig en spelen al deze facetten van orde, verschil, klasse, macht, leeftijd en geld dagelijks een rol. Vooral op het werk wordt iedereen hier dagelijks mee geconfronteerd.

Tekst: Judice Ledeboer

In een organisatie speelt macht namelijk altijd een grote rol. De directie heeft macht, de manager heeft macht. En de werknemer? Heeft hij macht? Dat de directie macht heeft is te begrijpen, want de directie heeft het voor het zeggen. Ze staan hoger in de hiërarchie en daarom hebben ze meer macht. Hoe hoger in de hiërarchie, hoe meer macht.

Maar wat is macht eigenlijk? Mensen die macht hebben zijn in staat om het gedrag van anderen te sturen, goedschiks of kwaadschiks. Een goede manier van macht gebruiken is om mensen positief aan te sturen, positief te stimuleren en aan te zetten tot bepaalde manieren van denken, handelen, leiden en communiceren. Leiders en managers die hun macht positief gebruiken zijn mensen die doorgaans zeer gewaardeerd worden door hun personeel. Ze kennen hun personeel vaak ook bij naam, van hoog tot laag, ze hebben hun deur openstaan, staan open voor kritiek en willen graag weten wat er bij het personeel leeft. Daar kan hij (of zij) op inspelen om de sfeer binnen het bedrijf goed te houden, waardoor mensen meer samenwerken en loyaliteit vertonen naar hun werkgever. Het leidt ook tot meer succes van het bedrijf.
Een negatieve manier van macht gebruiken is het aansturen van gedrag waarbij er sprake is van dwang, eisen stellen, straffen en bedreigen. Mensen zijn vaak bang voor een directeur of manager die zijn macht negatief gebruikt en dat is precies wat die directeur of manager ook wil, want hij wil bovenaan de hiërarchische ladder staan om de 'baas' te zijn. Een leider die zijn macht negatief gebruikt zorgt dan ook voor veel negatieve spanning en men kan zich afvragen of dat leidt tot het succes van de organisatie. De leider denkt wel dat hij succesvol is, want al zijn 'onderdanen' kruipen voor hem en zullen hem niet tegenspreken. De gevolgen zijn dikwijls hoog ziekteverzuim bij het personeel, er wordt slordig gewerkt, er is geen betrokkenheid met het werk, de werknemers zijn niet loyaal en er is vaak een slechte sfeer binnen de organisatie. De 'machtige' leider of manager ziet niet dat hij één van de oorzaken is van al deze problemen en schuift de schuld dan af op het personeel. Dit soort leiders houden ook vaak een grote afstand tussen zichzelf en zijn medewerkers, omdat dat de enige manier is dat hij zijn macht kan blijven uitoefenen. Ze zijn vaak onbereikbaar, hebben nooit ergens tijd voor, beantwoorden hun telefoon zelden of nooit, en houden de deur van hun kantoor gesloten. Ze leven in hun cocon van waaruit zij de organisatie of hun afdeling leiden.

De organisatiestructuur bij een bedrijf geeft ook aan wie boven wie staat en wat de verantwoordelijkheden en bevoegdheden zijn. De functie waarin iemand zit bepaalt hoe ver die macht kan worden gebruikt. De hiërarchische macht bepaalt onder meer wie over wie wat heeft te zeggen, welke beslissingen iemand zelfstandig mag nemen, welke sancties iemand mag opleggen, de grootte van het budget waarover hij beschikt en ook of hij mensen mag aannemen en ontslaan. Dit zijn allemaal verantwoordelijkheden waar heel zuiver en ethisch mee moet worden omgegaan. En daar ligt tegenwoordig een groot probleem. Veel leiders en managers hebben niet meer de ethiek om waardig om te gaan met de verantwoordelijkheden die zij hebben. Zij zetten vrienden en familie op hoge posities binnen de organisatie waar zij de 'baas' zijn, gaan zeer onzorgvuldig om met de budgetten waar zij zeggenschap over hebben en nemen beslissingen die in strijd zijn met ethisch handelen. Deze vorm van macht is laag bij de grond, het is machtsmisbruik.
Er bestaat nog een vorm van macht en dat is macht vanuit kennis. Mensen die deskundig zijn hebben ook macht. Hoe specialistischer de kennis, hoe meer macht iemand vaak heeft. Er zijn namelijk geen anderen die net zoveel van iets weten als die persoon. Anderen hebben die persoon dus nodig om beslissingen te kunnen nemen en om bepaalde acties te ondernemen. Het spreekwoord 'kennis is macht' zegt dan ook alles.
De balans vinden tussen de orde, verschil, klasse, macht, leeftijd en geld heeft dus alles te maken met het denken en handelen vanuit de ethiek en waardes en normen die men heeft en een flinke portie zelfkennis, want niemand is beter dan de ander en het is juist belangrijk om samen te werken, ieder met zijn eigen kennis en vaardigheden. Dan pas zullen er doelen bereikt worden. 'Eendracht maakt macht' en 'met man en macht ergens aan werken'. Macht krijgt dan ineens een heel andere betekenis.

Marketing

Powermetal

Het is toch altijd opvallend hoeveel reacties uw marketingcolumnist ontvangt op kritische stukkies in uw dagblad. Twee weken geleden stelde ik de strandbeleving die wij onze gasten - toeristen - bieden aan de zuidoostkust aan de kaak en vroeg mij daarbij af of we wel op de goede weg waren met de kennelijke keuze voor laagwaardig massatoerisme.

Tekst: Marcel Truyens

De reacties van enkele kopstukken uit de toeristenindustrie samengevat: "We zakken niet weg naar laag- en middenklassenniveau-massatoerisme..."

Tja, ik ben geneigd om artiesten als Geer, Goor of De Munck toch wel wat 'volks' te vinden, het is niet bepaald van het niveau van Curaçao North Sea Jazz, zal ik maar zeggen. En je kunt ervan houden of niet, maar een optreden van Lee Towers met een volledige band is toch echt iets anders dan laten we zeggen Jantje Smit die met een tapeje mee staat te kwelen. Verder stond er twee dagen na het verschijnen van de column een verhaal in het AD waarin ook de KLM bestrijdt dat de volumedaling van het Europees toerisme te maken heeft met een beperkter aanbod van vliegtuigstoelen. Het is misschien een kip-en-ei-discussie, maar opvallend is dat de grootste economische sector in ons land die zich geconfronteerd ziet met een daling van 10 procent in overnachtingen uit de belangrijkste markt, onmiddellijk met de vinger naar anderen wijst. Laatste nieuws van vandaag: de bezettingsgraad daalde in juli met ruim 11 procent terwijl de omzet per kamer met zo'n 15 procent afnam.

Als het hier straks wemelt van de Chinese toeristen, wat gaan we ze dan bieden?

Tien minuten Googlen levert - geheel gratis - de belangrijkste trends in de wereldwijde toerisme-industrie op: individualisering, hang naar avontuur en authentieke ervaringen, vergrijzing, focus op de prijs-waarde-verhouding, dit is niet een focus op de laagste prijs per se, service, de rol van internet als distributiekanaal, klantenbinding in plaats van verkopen, niche-markten, veiligheid, nieuwe markten (het Verre Oosten) en een immer resonerende vraag naar duurzaamheid. Verder wordt duidelijk dat de toeristische industrie wereldwijd een enorme en constante groei doormaakt waarbij we dus automatisch te maken krijgen met toenemende concurrentie en professionalisering. Voor een iegelijk die in de industrie werkzaam is, is dit niets nieuws, evenmin als het feit dat krachtig gepositioneerde bestemmingen de sterkste groei doormaken. Denk aan Costa Rica als het om ecotoerisme gaat of Ibiza als partybestemming. Ook bij de vele kleine eilanden om ons heen zien we heldere positioneringen: kwalitatief hoogwaardig en authentiek.

De clou van positioneren is duidelijke keuzes maken en in deze situatie - waarbij er sprake is van een 'kruiwagen met kikkers'- zal dat ongetwijfeld lastig zijn. Het vereist niet alleen creativiteit en een gedegen inzicht in de markten, de trends en de concurrentie, maar tevens de wil en eensgezindheid binnen de industrie om tot een heldere overkoepelende positionering te komen. Het is vervolgens aan de individuele ondernemers zelf om deze positionering op propositieniveau in te vullen. Lastig, maar zeker niet onmogelijk en bovenal zeer noodzakelijk.

Want waar staan we als over een jaar of tien de Chinezen inderdaad geïnteresseerd raken in een vakantie in het Caribisch gebied? Hebben we dan enig idee van wat die markt verwacht? Bieden we ze dezelfde 'Brabantse' feestavonden die we al jaren organiseren? Wat is ons antwoord op de Brazilianen die met 200 miljoen mensen klaar staan om de wereld te veroveren? Patty Brard? Wat bieden we, pak hem beet, de Russische markt? AC/DC? Van Halen?

Misschien doen 'we' er toch verstandig aan om hier eens over na te denken. Schieten we met hagel op alle Brazilianen of nemen we een specifieke doelgroep op de korrel? Willen we wel de Russische toerist of liever helemaal niet want hoe meer geld, hoe onbeschofter. Waar moeten we vervolgens in investeren in termen van accommodatie, infrastructuur en technologie, service of activiteiten? Welke specifieke kennis, vaardigheden en talenten hebben we hiervoor nodig? Hebben we überhaupt een onderwijsaanbod dat in de behoefte van deze markten voorziet? Gaan we straks met Braziliaanse en Chinese stagiaires werken of zetten we als industrie een eigen, professionele onderwijspoot op? Gaan we als branche duurzame samenwerkingsverbanden aan met leveranciers en aanpalende industrieën om tot het gewenste kwaliteitsniveau te komen of proberen we slechts op korte termijn zo veel mogelijk geld in onze eigen zak te steken?

Hoewel niets doen ook een keuze is, lijkt het de slechtste optie. En misschien is er wél ergens een aantal mensen druk bezig met toekomstscenario's of met het ontwikkelen van een visie en een strategie. Wie weet wordt er terwijl ik ijverig zit te tikken de laatste hand gelegd aan de positionering van Curaçao. Dat zou mooi zijn. Ik vrees echter dat dit niet het geval is.

Ik ben bang dat we er op hopen dat de wereld nooit verandert en dat de KLM en Arke er voor altijd voor zullen blijven zorgen dat er voldoende Nederlandse toeristen blijven komen die hier graag hun kroket eten, net als thuis. Ik word een beetje angstig bij het idee dat we er kennelijk vanuit blijven gaan dat een Hollands stagiairemeisje in staat is om een kritische toerist naar behoren te bedienen en de facto zijn vakantie-ervaring te creëren. Ik zie er straks van komen dat we onze hotelkamers inderdaad tegen kostprijs plus 4 dollar voor de schoonmaak mogen verhuren. Ik vrees tenslotte de dag dat 'powermetal' de nieuwe muziektrend wordt, want die takkenherrie zal dan ongetwijfeld uit de speakers op onze stranden knallen.

Om redenen van vertrouwelijkheid kunnen namen, producten, markten en feitelijke omstandigheden anders zijn benoemd dan in de realiteit het geval was.

Marcel Truyens is senior consultant bij Stradius te Curaçao.
E | marcel@stradius.com W | www.stradius.

Ralf Wieriks: Nog een lange weg te gaan

Maatschappelijk verantwoord ondernemen

Reeds gedurende flink wat jaren is maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO) één van de voorwaarden om zaken te doen. Van ondernemingen wordt verwacht dat zij actief betrokken zijn in een dialoog met hun stakeholders en transparant verantwoording afleggen over hun sociale, milieugerelateerde en economische prestaties in MVO-verslagen.

Tekst: Judice Ledeboer Foto's: Ken Wong

Accountants wordt meer en meer gevraagd om zekerheid bij deze MVO-verslagen te verstrekken. Ralf Wieriks, sinds kort doctor omdat hij in mei 2013 promoveerde aan de Erasmus Universiteit in Rotterdam, maakt zich zorgen over de betrouwbaarheid van MVO-verslagen en deed onderzoek naar de mogelijkheden van controle op de betrouwbaarheid van deze verslagen. Zijn promotieonderzoek toont aan dat er nog een behoorlijke weg te gaan is in de theoretische en praktische ontwikkeling van de controleaanpak door accountants.

"Controle van MVO-verslagen verdient nog de nodige aandacht. De maatschappij accepteert het niet meer van bepaalde ondernemingen dat er geen transparantie is over de wijze van ondernemen. MVO-verslagen worden gevuld met informatie die de onderneming zelf kwijt wil over haar eigen functioneren en de resultaten daarvan. Een MVO-verslag is dus geen garantie dat een bedrijf maatschappelijk verantwoord onderneemt", aldus Wieriks.

Wieriks duikt de geschiedenis in omtrent ondernemen. "In de jaren 70 ging het bij bedrijven alleen maar om winst maken. In de jaren 80 kwam er een verandering. Er werd mondialer zaken gedaan en er waren een paar grote milieurampen waarbij activisten in actie kwamen. Er kwam meer bewustzijn inzake ondernemen. In de jaren 90 verschenen de eerste good governance-codes. Belangrijk werd ook om naar de belangen van alle stakeholders te kijken."

Volgens Wieriks zijn er twee soorten stakeholders. Op vrijwillige basis: de werknemers, consumenten, andere ondernemers als leveranciers en afnemers. En op niet vrijwillige basis: dat zijn bijvoorbeeld de mensen die in de buurt van een fabriek wonen en die zijdelings betrokken zijn bij de ondernemingen op wat voor manier dan ook. "Er zijn allerlei stakeholder-theorieën. Belangrijk daarbij is dat een onderneming duidelijk in kaart heeft wie de stakeholders zijn en ook in contact met de stakeholders gaat over hoe de onderneming omgaat met de verantwoordelijkheden die ze als onderneming heeft. Hoe kan je daar inhoud aan geven? Eén van de manieren is om een MVO-verslag uit te brengen", aldus Wieriks. Dit was ook de aanleiding voor Wieriks om daar onderzoek naar te doen. "Er zijn thans 24 landen waar enige vorm van verplichting bestaat om over MVO te rapporteren. Maar die verplichting is nog heel summier."

In het onderzoek richt Wieriks zich op de wijze waarop en in hoeverre de agency-theorie, de vertrouwensleer en het concept van transactiekosten van toepassing zijn op assurance-opdrachten* door accountants ten aanzien van MVO-verslagen. Oftewel, bestaat er een garantie dat het juist is wat er in een MVO-verslag wordt geschreven en hoe is dat te controleren?

Breder perspectief

Volgens Wieriks is het belangrijk om MVO-verslaggeving vanuit een breder perspectief te bezien. Hoe is het ontstaan, wat zijn de beweegredenen van rapporterende ondernemingen, wie zijn erbij betrokken, hoe is het verankerd in de maatschappij en wat is de huidige stand van zaken ten aanzien van MVO-verslaggeving. Deze vragen vormen de basis voor de inhoud van hoofdstuk 2 van Wieriks' proefschrift. De twee stellingen behorend bij dit hoofdstuk: 'Hoe meer milieubelastend de industrie waarin een onderneming actief is, hoe meer foto's van bloemenweiden en stromende bergbeken er in het MVO-verslag worden opgenomen' en 'Liefdadigheid vormt geen compensatie voor slecht maatschappelijk verantwoord ondernemen' slaan de spijker op de kop inzake de huidige stand van zaken bij ondernemingen wereldwijd die de consument doen voorkomen dat zij maatschappelijk verantwoord ondernemen, terwijl het tegendeel waar is. Wieriks: "Waar gaan die rollen die de onderneming in de samenleving zijn toegekend over?

Allereerst: betaalt het bedrijf belastingen? De samenleving accepteert het niet als bedrijven dat niet doen. Ten tweede: de productaansprakelijkheid. We hadden onlangs die kwestie met paardenvlees dat in lasagne was verwerkt en werd verkocht als rundvlees. Ten derde: de mensenrechten. Kijk eens naar de kledingindustrie in Bangladesh. Recent kwam dat in het nieuws door het instorten van een gebouw waarbij veel doden vielen en waar mensen onder mensonterende omstandigheden moesten werken. Ten vierde: het milieu in het algemeen. En ten vijfde: de veiligheid en dan hebben we het over gezondheid, veilige werkomstandigheden en veiligheid in het algemeen. Welke ontwikkelingen zie je ten aanzien van waarvoor bedrijven verantwoordelijk zijn? En ten aanzien van wie ze verantwoordelijk zijn?"

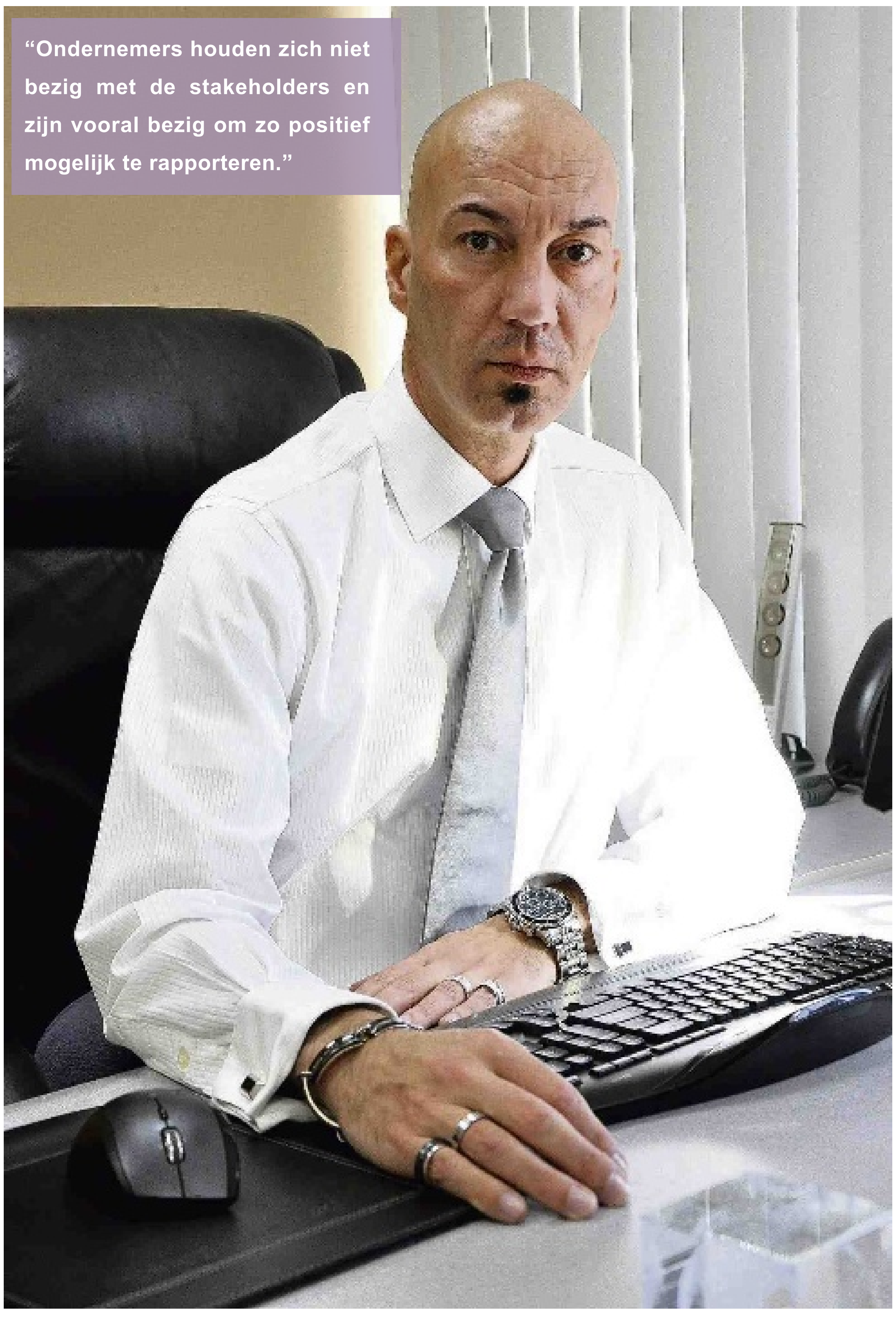

"Ondernemers houden zich niet bezig met de stakeholders en zijn vooral bezig om zo positief mogelijk te rapporteren."

Verscheidene instanties hebben initiatieven genomen om MVO-verslaggevingsregels uit te brengen. De wereldwijd meest toegepaste MVO-verslaggevingsregels zijn de G3 Guidelines, waarvan de derde versie in oktober 2006 is uitgebracht door het Global Reporting Initiative (GRI). Dit is een groep opererend onder auspiciën van de Verenigde Naties die streeft naar een aanhoudende verbetering van de GRI-richtlijnen voor MVO-verslaggeving. Na het uitbrengen van de eerste MVO-verslagen in het begin van de jaren 90 heeft deze vorm van verslaggeving een gestadige groei meegemaakt met een wereldwijd aantal van 4.531 MVO-verslagen, uitgebracht in het publieke domein, over het verslagjaar 2009. Van deze verslagen was 52 procent afkomstig uit Europa, 17 procent uit de Verenigde Staten en 16 procent uit Azië. Wieriks zegt hierover: "Die ruim 4.500 lijkt veel maar we hebben in de wereld 63.000 multinationals, dus slechts 7 procent van alle ondernemingen maakt zo'n verslag."

Aan de hand van literatuuronderzoek aangaande bovengenoemde theorieën (agency-theorie, de vertrouwensleer en het concept van transactiekosten van toepassing op assurance-opdrachten) en interviews met deskundigen zijn in Wieriks' proefschrift diverse resultaten uitgewerkt. Voor accountants is het van belang om er bewust van te zijn dat de agency-theorie op enkele punten andere implicaties voor assurance-opdrachten bij MVO-verslagen kent dan voor de controle van een jaarrekening.

Conclusie is dat maatschappelijk verantwoord ondernemen alleen geconcretiseerd kan worden door middel van transparantie en het afleggen van verantwoording en dat MVO-verslaggeving een belangrijke rol kan vervullen in de communicatie van de onderneming met haar stakeholders over haar integriteit en commitment ten aanzien van haar verantwoordelijkheden in de maatschappij. Wieriks concludeert dan ook dat er meer interactie moet zijn tussen de maatschappij en het management van ondernemingen. "Er is onvoldoende communicatie. En als een onderneming dan eenzijdig communiceert aan de hand van een MVO-verslag en dat door een accountant laat controleren, worden de stakeholders zowel niet in het verslaggevingstraject als bij de controle betrokken. Zij hebben ook geen afdwingbare middelen om dat te bewerkstelligen.

Toezicht op accountants

Wieriks is zelf accountant. Hij is director bij PricewaterhouseCoopers Dutch Caribbean dat zijn wortels heeft in de accountancy. Hij kijkt kritisch naar de functie van de accountant anno 2013. Het is niet voor niets dat de laatste jaren het toezicht op de werkzaamheden van accountants is toegenomen. "Vanaf het jaar 2005 is het aantal onderwerpen dat accountants kunnen controleren uitgebreid. Naast de controle van de jaarrekening kan een accountant ook controles uitvoeren ten aanzien van niet historische financiële informatie (zoals een MVO-verslag), systemen en processen, gedrag en de naleving van wet- en regelgeving. Dat ontstond omdat wij als accountant controleprocessen beheersen en zo weten op welke manier we een controle moeten aanpakken en hoe we over de bevindingen moeten rapporteren." Volgens Wieriks blijft de relatie tussen stakeholders en ondernemers complex. "Ondernemers houden zich niet bezig met de stakeholders en zijn vooral bezig om zo positief mogelijk te rapporteren. De vraag komt dan op: is dit niet een marketing-tool om te laten zien hoe goed een bedrijf bezig is? Op het moment denkt men dat als er een MVO-verslag wordt uitgebracht het bedrijf goed bezig is. Maar die verslagen zijn vaak niet volledig en consistent." Een conclusie van Wieriks, naar aanleiding van zijn onderzoek, is dat de integriteit van het management ten aanzien van maatschappelijk verantwoord ondernemen essentieel is.

Aanbevelingen

Eén van zijn aanbevelingen is om niet te veel alleen te focussen op wat er gerapporteerd wordt, maar om ook de integriteit en mate van transparantie te beoordelen. Thans is Wieriks in gesprek met de IFAC (International Federation of Accountants) waar 129 landen bij zijn aangesloten. "We zijn bezig om te kijken of de huidige controle-standaard op enkele punten herzien kan worden. En dan heb ik het specifiek over de controle van MVO-verslagen. De controle van MVO-verslaggeving staat nog in de kinderschoenen. MVO-verslaggeving is voor accountants een nieuw terrein en het kan niet anders dan dat er veel te verbeteren valt." Wieriks pleit sowieso voor meer transparantie in het algemeen bij zowel jaarrekeningen als MVO-verslagen en hij roept iedereen op om kritisch te zijn. "Morele druk is vaak nodig om bedrijven integer te laten zijn", zegt hij. In zijn proefschrift eindigt Wieriks met een verwijzing naar onderwijsinstellingen. "Onderwijsinstellingen wordt aanbevolen om, samen met accountantsorganisaties, onderzoek te initiëren op het gebied van assurance-innovatie en nieuwe assurance services, waaronder die ten aanzien van maatschappelijke verslaggeving en integrated reporting. Ook dienen onderwijsinstellingen in hun curriculum voldoende aandacht aan de verschillende vormen van assurance-opdrachten bij niet historische financiële informatie te geven. Wieriks pleit er uiteindelijk voor dat bedrijven hun verantwoordelijkheid nemen naar de samenleving. Een treffende stelling in zijn proefschrift is dan ook: 'Luchtverontreiniging kun je delen met anderen, de verantwoordelijkheid ervoor niet'.

Voor meer informatie en discussie over het onderwerp: ralf.h.wieriks@an.pwc.com

* assurance betekent 'het verstrekken van zekerheid bij informatie'

Ralf Wieriks

Ralf Wieriks (1970) studeerde bedrijfseconomie en werd registeraccountant na het voltooien van de post-Master Accountancy-opleiding aan de Universiteit van Amsterdam. Hij heeft 19 jaar ervaring in de accountantspraktijk en leidt in zijn huidige functie als director bij PricewaterhouseCoopers Dutch Caribbean het vaktechnisch bureau van de Assurance-afdeling. Hij doceert reeds 12 jaar auditing en assurance aan het Bachelor- en Master-programma van de Universiteit van Curaçao in samenwerking met de Universiteit van Groningen en het post-Master Auditing-programma van de Inter-Continental University of the Caribbean in samenwerking met de Erasmus Universiteit Rotterdam. Op 17 mei 2013 promoveerde hij aan de Erasmus Universiteit tot doctor. De titel van zijn proefschrift is 'The Landscape of Sustainability Assurance - Towards further shaping the assurance approach'.

Klikken

Wat is klikken?
Van klikken spreken we als een kind vanuit eigen belang aan een ander vertelt - meestal aan een ouder - dat een ander kind iets stouts of verkeerds heeft gedaan.

Waarom klikken kinderen?
Klikken komt vaak voor bij jonge kinderen. Kinderen onder de vier klikken onder meer om de regels van het sociale spel te ontdekken: wat mag wel, wat niet? Ze zoeken met het klikken bevestiging of iets inderdaad niet mag.
Iets oudere kinderen die klikken weten vaak niet goed hoe ze problemen en ruzies zelf moeten oplossen, of vinden dat eng. Door te klikken bij volwassenen zoeken ze dan steun.
Een ander doel van klikken kan zijn om aandacht te krijgen en beter gevonden te worden dan een ander.

Ongewenst gedrag
Wanneer een volwassene bijvoorbeeld ziet dat een collega zijn best niet doet, kan dit als storend worden ervaren omdat hij zich persoonlijk benadeeld voelt (werkt harder en verdient toch hetzelfde). Door een dergelijke ergernis kan iemand dan geneigd zijn om achter de rug van de persoon slecht over hem te praten, waarbij de feiten vaak ook nog eens in eigen voordeel worden verdraaid.

Wanneer kinderen dit soort egocentrisch gedrag vertonen, moet dit zoveel mogelijk worden gecorrigeerd. Kinderen moeten leren om anderen direct aan te spreken op storend gedrag en ze moeten leren om niet ten koste van het belang van anderen te handelen. Wordt zulk gedrag niet gecorrigeerd, dan is de kans groot dat ze nooit leren om zelf confrontaties aan te gaan, dat ze vriendjes kwijtraken en dat ze gepest gaan worden.

Waarschuwing
Wanneer een kind zich zorgen maakt over een ander, of over het algemeen belang dat door iemand benadeeld dreigt te worden, dan is het juist gewenst dat er wordt 'geklikt' en er informatie wordt overgedragen aan een persoon die hier iets aan kan doen, zoals een ouder. Ziet een kind bijvoorbeeld dat een broertje op het dak is geklommen - wat niet mag en erg gevaarlijk is - dan is het alleen maar goed - voor zowel de ouder als het ongehoorzame kind - als de ouder gewaarschuwd wordt.

Hoe ga je als opvoeder met klikgedrag om?
Natuurlijk zijn er tal van situaties waarbij het als opvoeder moeilijk is om te bepalen in wiens belang er geklikt wordt en in hoeverre de waarheid wordt verteld, waardoor het erg lastig kan zijn om met feedback en correctie duidelijk en consequent te zijn. Wel kunnen de volgende tips worden toegepast:

1. Leg kinderen uit dat het niet goed is om slechte dingen over anderen te vertellen zonder dat de ander erbij is en zich dus niet kan verdedigen.

2. Leer een kind zich in iemand anders te verplaatsen door vragen te stellen als: "Hoe zou jij je voelen als..?"

3. Als een kind klikt over een ander kind, neem dan altijd een neutrale houding aan. Laat bij een ruzie allebei de kinderen eerst even zitten en tot rust komen en laat ze vervolgens allebei rustig hun kant van het verhaal vertellen.

4. Zoek met kinderen samen naar een aanpak of oplossing.

Tuma mi Man is een kinderdagverblijf dat naast reguliere opvang ook sociale opvang biedt aan minderbedeelde kinderen uit de achterstandswijken in de omgeving Parera. Voor meer informatie : info@tumamiman.com/4659200 of facebook: www.facebook.com/FundashonTumaMiMan

Ir. Bertine Vermeer is office-manager en innovatie-deskundige bij Tuma mi Man.

Apen

Als u langs sommige hoofdwegen van het eiland rijdt kan het u niet ontgaan zijn dat er bij sommige dierenwinkels te koop worden aangeboden: makaku/aapjes. Nu is dit geen broodje aap.

Er zijn heel veel verschillende soorten apen op ons mooie eiland. In gevangenschap.
Officieel mag u geen apen importeren van het Zuid-Amerikaanse vasteland naar Curaçao - dat is waar de meeste lokaal verkrijgbare apen vandaan komen - maar er is geen wetgeving die het houden van apen verbiedt.
Dus als ze op een wonderbaarlijke manier hierheen 'gebeamed' zijn, of hier in gevangenschap geboren, dan mag het. Dus hebben mensen tamarinds, slingerapen, brown capuchines en saimiri (doodskopaapjes). Soms ontsnappen ze en dan krijg je situaties zoals dit waargebeurde relaas hierna.
Het was 19 januari 2006 en ik zou gaan lunchen met mijn ouders, om die dag te vieren, en had op het moment dat ik vanaf de Erosweg richting de afspraak sjeesde, geen flauw benul dat ik het meest waanzinnige excuus had om daar te laat aan te komen waaien. Ik was op bezoek geweest bij mijn oude buurvrouw (en haar lekkere mangoboom) op Jongbloed en opeens zag ik een klein wezentje langs de weg lopen. Nu heb ik twee jaar van mijn leven in de Amazone-jungle gewoond, dus had ik binnen een oogopslag door dat het om een slingeraap ging. Nou zie ik niet iedere dag een slingeraap in het Kabouterbos langs de Erosweg. Ik denk de andere automobilisten ook niet, maar ja die reden gewoon door, dus denk ik dat ze het niet gezien hadden. Ik dacht: 'Ben ik nou gek?' Dus ik vraag aan mijn zoontje: 'Zie jij die aap?' en ja, hij zag de aap. Tweejarige kindjes verzinnen dat niet, dus was het inderdaad een aap, dus hup auto aan de kant.
Daar stond ik langs de kant van de weg, mango's in één hand, zoontje op de andere arm en mobiele telefoon bij mijn oor, bellend naar de hoofddierverzorger van Parke Tropikal. Of ik daar kon blijven staan want het apenhok had inderdaad opengestaan ... zucht. In de jungle gebruikten we de roep van een slingeraap als we elkaar uit het oog verloren waren (indianen en ik) dus dat kwam goed van pas. Die aap kan gedacht hebben 'verhip een mens die slingeraaps spreekt en ook nog mango's in de aanbieding heeft, die moet ik ff bekijken'. Hoe dan ook, de aap kwam van de weg en deed zich dankbaar tegoed aan mijn mango's.
Helaas duurde het even voordat de dierverzorgers er waren en toen was hij aan de kant van Quick 60 de boom weer ingeslingerd. Die aap hebben ze nooit meer te pakken gekregen. Dus of deze aap zit ergens bij iemand in een hok, of... wie weet komt iemand nog eens een slingeraap tegen in het Kabouterbos. En mocht u die iemand zijn dan is bij deze de aap uit mouw.

Maar dan weet u het als u een aap tegenkomt in het wild op Curaçao, dan is het een ontsnapt exemplaar. Apen horen niet thuis in het rijtje der huisdieren, ze hebben veel ruimte nodig en zijn gewend aan een complexe sociale familiestructuur. Vaak zijn agressie en destructief gedrag reden voor mensen om afstand te doen van hun apen die dan meestal bij Parke Tropikal terecht komen. De kleine tamarinds zijn ook heel populair en die hebben het vaak nog het beste te stellen als ze als huisdier gehouden worden. De capucijnaapjes en de doodskopaapjes leven vaak samen in groepen in het wild.
Als je de een ziet, is vaak ook de andere soort in de buurt. Als je op bezoek gaat bij onze zuiderburen en een jungletocht maakt kan je genieten van hun capriolen langs de rivier. In de natuur, want daar, in Zuid-Amerika, daar horen ze thuis... in het wild.

Een aapje aangeboden in een Curaçaose dierenwinkel.

15 percepties

Ajooooo Kòrsou

Louis Hilgers (hilgers@cuci.nl) woonde in de jaren zeventig op Curacao, is al 40 jaar getrouwd met een Antilliaanse, heeft een enorme passie en liefde voor Curaçao en deed hier een aantal onderwijsprojecten. Geregeld komt hij terug op zijn geliefde Curaçao. Tijdens zijn laatste bezoek liet hij zich inspireren tot het schrijven van een vijftiental stukjes. Een serie die in evenzoveel delen in de Ñapa verschijnt.

Vandaag deel 15

Ik stap de laatste keer uit ons hemelbed... Als ik zo 's morgens vroeg hotel Kurá Hulanda verlaat, denk ik telkens weer... kan je deze wonderbaarlijke plek eigenlijk wel een hotel noemen? In plaats van door een hotelgang loop ik door een sfeervol verlichte steeg. In plaats van een lobby zie ik de grandeur van een statig herenhuis. In plaats van hotelkamers zie ik karakteristieke koloniale huisjes. Iedere morgen waan ik mij heel even op een Curaçao van vervlogen tijden... het Curaçao waar 'haast' nog een onbekend begrip was. Wacht... hoor ik daar niet een paar spelende kinderen? Liep daar niet net een oud vrouwtje met haar schone was naar binnen? Nee... noem hotel Kurá Hulanda liever geen hotel, maar noem het Bario Kurá Hulanda. Nog één keer loop ik over de pontjesbrug, nog één keer loop ik mijn dagelijkse route, nog één keer... dag krantenvrouwtje... dag té di yerba-dame... dag vissers en 'drijvende' groentemannen... dag stoere mevrouw in de stuurhut van de pontjesbrug... dag andere 'ochtendvrienden' op Curaçao... ik ga jullie allemaal missen. Curaçao ajooooo... dank weer voor al die bijzondere momenten... Kòrsou, mi ta stima bo... maaaaarrrrr... ik kom terug!

Bestemming Curaçao

'Het is relaxt wonen hier'

Naam: Ali en Bert Drijfhamer
Komen uit: Zeegse, Nederland
'Business or Pleasure?': Pleasure
Duur verblijf: 2,5 maand
Verblijven in: Hun pas gekochte woning op Coral Estate

Bert (53) en Ali (66) Drijfhamer zijn vorig jaar augustus voor het eerst naar Curaçao gekomen. Nu een jaar later hebben ze een prachtige woning op Coral Estate gekocht en hopen zeer binnenkort voorgoed op Curaçao te kunnen blijven.
"Ik had als verrassing een reis voor Bert en mij naar Curaçao geboekt om hier het Curaçao North Sea Jazz Festival mee te maken", vertelt Ali. "En ik ben heel blij dat ze het gedaan heeft. We zijn toen drie weken hier geweest en het voelde binnen de kortste keren als thuis", vult Bert aan.
"Wat ik zo leuk vind aan Curaçao is de diversiteit. Er valt veel te beleven in zowel de natuur als de stad. Er zijn ook veel aardige festiviteiten en ook de mensen hier zijn vriendelijk. Het is hier echt relaxt wonen. Ook het North Sea Jazz vinden we veel interessanter dan in Nederland. Het is hier veel minder druk, waardoor er een beetje ruimte voor het publiek is. In Den Haag en Rotterdam staat men letterlijk op elkaar geplakt tijdens concerten."
Ali en Bert, die beiden gepensioneerd zijn, waren toe aan iets anders en daarom al bezig met de verkoop van hun huis in Nederland en de beslissing waar ze daarna zouden gaan wonen. Portugal leek Bert heel leuk, maar daar was Ali niet zo enthousiast over. Het uitstapje naar Curaçao vorig jaar heeft toen helderheid gebracht. Een vroegere schoolvriend van Ali logeerde op Coral Estate en ook in het vliegtuig hadden medepassagiers Ali en Bert verteld over Coral Estate. Het stel werd nieuwsgierig en besloot te gaan kijken.
"Ons oog viel toen op dit huis dat toen nog groen was geverfd", aldus Ali. "Aan de voorkant heeft het uitzicht op de zee en aan de achterkant uitzicht op de zoutpannen van Jan Kok. Maar er was al een betaalde optie op dit huis en in zo'n geval maken andere potentiële kopers eigenlijk geen kans meer. We hadden dus de moed al opgegeven. Maar een tijdje later werden we gebeld met de vraag of we nog geïnteresseerd waren in het huis. De optie die er al op lag, zou vermoedelijk niet doorgaan. Dat is opmerkelijk want een betaalde optie gaat in principe altijd door. Later kregen we het nieuws dat het inderdaad niet doorging en zo konden we toch dit huis kopen."
Sindsdien zijn Ali en Bert nog twee keer op Curaçao geweest in verband met de koop en de overdracht van hun nieuwe woning. En nu zijn ze sinds begin juni weer op Curaçao. Dit keer om werkzaamheden te verrichten om het huis bewoonbaar te maken.

"Wat mij betreft komen we morgen al op Curaçao wonen", zegt Bert. "Wij hebben het allebei een beetje gehad in Nederland waar alles zo overgereguleerd is. Bovendien begint het weer in de winter mij steeds meer tegen te staan." Ali: "Maar we hebben een hond waar we rekening mee moeten houden. Een Ierse setter. Hij heet Benson. Officieel is het Absolutely Benson. Vernoemd naar een album van George Benson. Hem mee naar Curaçao te nemen is geen optie. Hij is nu bijna twaalf jaar en heel erg ziek. Bovendien houd 'ie het nooit vol in dit warme weer. Wij denken niet dat hij nog lang leeft. We wachten daarom rustig tot hij dood is voor we definitief naar Curaçao komen. Daar komt nog bij dat we ons huis in Nederland ook nog moeten verkopen."
Het is natuurlijk geen toeval dat de familie Drijfhamer juist deze periode op Curaçao is. "Dat hebben we zo uitgekiend zodat we ook dit jaar naar het North Sea Jazz Festival kunnen", zegt Ali. "We zijn naar El Gran Combo geweest op het Brionplein. Dat was een fantastisch concert. Maar ook de eerste avond van concerten bij het WTC waren geweldig. We zagen Kris Berry, Toto, Gladys Knight en Diana Ross. Ook zijn we bij Herbie Hancock, Raphael Saadiq, Sabrina Starke en Erykah Badu geweest. We hadden kaarten voor de tweede avond, maar we waren zo moe dat we niet zijn geweest. We wilden wel heel graag, maar we waren echt op. We hebben het best druk gehad tijdens ons verblijf met het inrichten van de woning en de verschillende logés. We hebben weleens gehoord dat Prince niet zo leuk is. Dus besloten we niet te gaan. Van vrienden hebben we gehoord dat we echt iets gemist hebben."